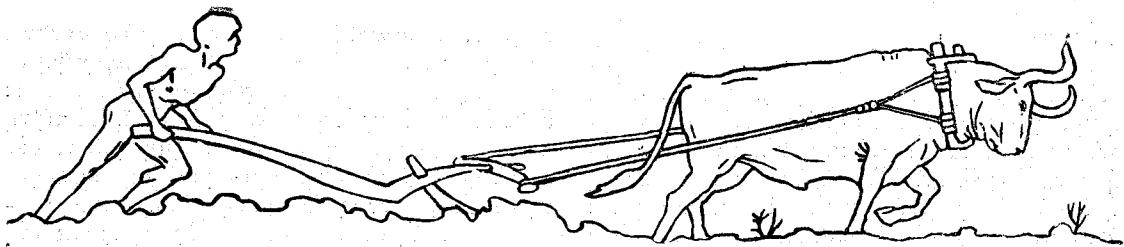

ΜΕΣΗΜΕΡΙ ΣΤΑΣ ΑΛΠΕΙΣ
ΥΠΟ ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΙ

ΠΑΝΔΩΤΗΝΑΙΔΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 30 ΝΟ-
ΕΜΒΡΙΟΥ 1910

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΪ 1828-1910

Τρία μεγάλα κοσμικά φαινόμενα είδεν ή ἐποχή μας, τὰ δοῖα φέρονταν εἰς τὴν φαντασίαν μας τὸ μακρινόν, φυσικὸν θέατρον τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ πλανήτου αὐτοῦ, δῆπον ἐπαίζοντο αἱ μεγάλαι καταστροφαὶ καὶ αἱ μεγάλαι δημιουργίαι. Καὶ τὰ φαινόμενα αὐτὰ εἶναι τρεῖς θάνατοι ἀνθρώπων - κόσμων, τοῦ Νίτσε, τοῦ Ιψεν καὶ τοῦ Τολστού.

Παρόμοιον αἴσθημα καταπλήξεως καὶ τραγικοῦ θαυμασμοῦ δὲν θὰ ἔδοκιμασαν οἱ πρῶτοι ἀνθρωποί τοῦ πλανήτου, παρὰ μόνον ἐνώπιον τῶν μεγάλων φυσικῶν καταστροφῶν. Ὁταν ἐπεφταγέντος οἱ μεγάλοι ἡρῷες τῆς σωματικῆς δυνάμεως εἰς τὰς ἐπικὰς μάχας τῶν θρύλων, ὁ θάνατος των, δύσον καὶ ἀν δώμοιάζε μὲ πτῶσιν μεγάλων κιονυφῶν, δὲν εἰμποροῦσε νὰ κλείσῃ τὴν ἔννοιαν μιᾶς κοσμικῆς καταστροφῆς. Ὡτο πάντοτε ἔνας θάνατος ἀνθρώπου η ἔνας θάνατος ἡμίθεου. Ὁ θάνατος τῶν θεῶν ἀκόμη ὑπῆρξεν ἔνας θάνατος ἀνθρώπινος. Ἀπὸ τὴν μεγάλην ὅμιως στιγμὴν, ἀπὸ τὴν δοπίαν η ἡθικὴ κοσμιογονία ἀρχισε τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐπάνω εἰς τὸν πλανῆτην, ποὺ παρεσκευάσθη μὲ τόσους φυσικοὺς ἀγῶνας, διὰ νὰ τὴν δεχθῇ, η πάλη τῶν ἰδεῶν ἡλθε νὰ διαδεχθῇ τὴν πάλην τῶν στοιχείων, μὲ τὴν ἴδιαν δρμήν, τὴν ἴδιαν ἔκτασιν καὶ τὴν ἴδιαν μεγαλοπρέπειαν. «Κόσμοι γεννιοῦνται καὶ κόσμοι πεθαίνουν» καὶ τώρα δῆπος ἄλλοτε. Καὶ οἱ σεισμοὶ ποὺ ταράσσουν τὴν οἰκουμένην, τώρα ἀπὸ τὸν θάνατον ἔνδος Νίτσε, τώρα ἀπὸ τὸν θάνατον ἔνδος Ιψεν καὶ τώρα ἀπὸ τὸν θάνατον ἔνδος Τολστού, δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὰ μεγάλα μηνύματα ποὺ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν κατάδυσιν μιᾶς Ἀτλαντίδος εἰς τὰς ἀβύσσους τοῦ Ὠκεανοῦ. Ὁ ἀνθρωπὸς - κόσμος εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστερον θέαμα ποὺ εἶδεν η ἴστορία τῆς δημιουργίας.

Μὲ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἔνας κόσμος ἔβυθισθη εἰς τὴν ἀβύσσον. Ἡ ἀνθρωπότης ἐπάνω ἀπὸ τὰ διαφανῆ νερὰ τοῦ πνευματικοῦ ὕκειανοῦ θὰ βυθίζεται αἰωνίως εἰς τὴν ἐνατένιστιν τοῦ.

“Οταν ἀναζητῇ κάνεις τὸ μυστήριον τῆς δόξης τοῦ μεγάλου «συγγραφέως τῆς ρωσικῆς γῆς», δῆποιος αἰσθανόμενος τὸν θάνατον νὰ ἔρχεται πρὸς ἀντὸν ἐπῆγε νὰ τὸν προϋπαντήγη μόνος εἰς τὴν ἐρημίαν, μὲ τὸ μεγαλοπρεπέστερον κίνημα ποὺ εἶδεν ἔως τώρα η ἀνθρωπότης, εὐρίσκεται ἐμπρὸς εἰς πολλὰ διλήμματα. Ποῦ εὐρίσκεται ἀραγε δὲ ληθινὸς ἥρως, τὸν δῆποιον ἀποδεόνει τὴν στιγμὴν αὐτὴν η φήμη; Εἰς τὴν ποιητικὴν του δημιουργίαν τάχα, εἰς τὴν ὑπέροχον ζωγραφικὴν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὰ θαυμαστὰ ἀνάγλυφα τῆς Ψυχῆς τῆς πατρίδος του, ποὺ ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον; Ἄλλα δὲν εἶναι δῆμονος καὶ κάνεις δὲν ἐδοξάσθη ὡς αὐτός; Εἰς τὴν φιλοσοφίαν του καὶ τὴν ἡθικήν του; Ἄλλ’ αὐτὴ ἵσως εἶναι τὸ δισμενέστερον καὶ τὸ διλιγότερον πρωτότυπον μέρος τοῦ ἔργου του. Δὲν μένει ἄλλο, παρὰ τὸ ἀνοιγμα τὸ θερμὸν καὶ παράφορον μιᾶς ἀγκάλης, εἰς τὴν δοπίαν ἐξήτησε νὰ σφέξῃ δληγ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ἀνθρωπότητα τὴν πάσχουσαν καὶ ἀδικουμένην. Καὶ δὲν μένει ἄλλο παρὰ η μεγάλη ὑπτοπία τῆς Τολστοϊκῆς Πολιτείας, τὴν δοπίαν ἐδημιουργήσε μὲ τὸν ἔρωτα τοῦ ἀνθρώπου, δῆποιος ὑπῆρξεν δῆμονος τοῦ ἔρωτος.

“Ο Τολστοΐ ὑπῆρξεν δημιουργὸς καὶ προφήτης ἔνδος ἐπιγείου παραδείσου. Καὶ η ἀνθρωπότης η ἔξοριστος ἀπὸ τὸν πρῶτον παράδεισον ζητεῖ πάντοτε, πλανωμένη εἰς τὴν ἔξοριαν, νὰ τὸν ἐπανεύρῃ. Η περιπλάνησίς της αὐτὴ εἶναι η μεγαλυτέρα της δυστυχία καὶ η ἀναζήτησίς του δῆμονος μεγαλύτερος καὶ ὀραιότερος της ἀγώνων.

Ωραιότερος διότι εἶναι ἵσως ὁ ματαιότερος.
Οἱ προφῆται τῶν Παραδείσων εἶναι οἱ μεγάλοι ἐκλεκτοὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ εἶναι οἱ δημιουργοὶ καὶ οἱ ἐπαναστάται. Αὗτοὶ ποὺ ἔρχονται νὰ καταλύσουν τὸ παρόν καὶ νὰ δημιουργήσουν τὸ μέλλον. Τὸ παρόν εἶναι ἡ μεγάλη πηγὴ τῶν ἀπογοητεύσεων. Ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται νὰ τὸ καταλύσῃ μὲ τὰ ὄποιαδήποτε ὅπλα εἶναι ὁ ἥρως, ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ὄποίου συναθροίζεται ἀγωνιῶσα ἡ ἀνθρωπότης, διότι ἀπὸ τὴν κατάλυσιν τοῦ παρόντος θὰ προκύψῃ τὸ μέλλον. Οἱ Νίτεσε ἥλθε νὰ συντρέψῃ τὰς πλάκας τῶν

Τε περανθρώπου. Ἐπαναστάτης καὶ δημιουργός Οὐτοπιστῆς ἀλλὰ δημιουργὸς καὶ αὐτὸς ἐνδὸς παραδείσου. "Ολοὶ οἱ προφῆται ὑπῆρχεν δημιουργοὶ παραδείσων. Ὁ Ἰψεν, ἐὰν δὲν ἔκκρινε τὸν παραδείσον του μὲ τοιοφτικὴν σάλπιγγα, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον προφήτης. Καταλυτῆς καὶ αὐτὸς μιᾶς παραδόσεως. Ἡ ἀνθρωπότης, κύπτουσα ὑπὸ τὴν ὁργὴν τῆς Μοίρας, ἐποῦσα νάποτινάξῃ ἀπὸ τὸ στήθος της τὸ βάρος τοῦ ἐφιάλτου, ποθοῦσα νάναπνεύση ἔνα ἄέρα πλέον ἐλεύθερον, προσπαθοῦσα νὰ σπάσῃ τὰ δεσμά της, δεσμά σκουριασμένα, ἀλλ᾽ ἀκατάλυτα μιᾶς παλαιᾶς παραδόσεως καὶ μιᾶς παλαιᾶς ἡμιτῆς, ἀντικρυστε τὸν ἀγῶνα της μέσα εἰς τὸ Ἰψενικὸν θέατρον. Εἰς τὸ θέατρον αὐτὸ δὲν ἥσαν πλέον οἱ μεγάλοι ἥρωες τῆς Ἐλληνικῆς τραγῳδίας, οἱ καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὴν ὁργὴν τῶν θεῶν, οἱ δοποῖοι δὲν ὑπάρχουν πλέον διὰ μᾶς δώσουν τὴν ἴκανοποίησιν μιᾶς πάλης, δμοιαζόντης μὲ Τιτανομαχίαν. Εἰς τὸ θέατρον αὐτὸ δὲν ἥσαν ἀκόμη οὔτε οἱ ἥρωες τοῦ νεωτέρου δράματο; οἱ δίδοντες τὸν σκληρὸν λόγον τῶν ίδιων των πράξεων καὶ πληρόνοντες τὰς ἀμαρτίας, διὰ τὰς ὅποιας δὲν ὑπῆρχεν ὑπεύθυνοι, ἀμαρτίας ἀγάπης, ἔρωτος καὶ ἐπιθυμίας. Εἰς τὸ θέατρον αὐτὸ ἀνεβιβάσθη ἡ ἀνθρωπότης ἡ πάσχουσα, ἡ βεβαρυμένη ἀπὸ κακὰς κληρονομίας, ἡ ἀνευθύνοντος, ἡ ὑφισταμένη τὰς δοκιμασίας πράξεων καὶ κινήσεων, τῶν δοποίων τὰ ἐλατήρια κρύπτονται εἰς τὰ βάθη τῶν κυττάρων τοῦ ἀνθρωπίνου ὁρανισμοῦ, ἡ πληρώνουσα τὸν φόρον τῶν προλήψεων καὶ τῶν συνθηκῶν, μὲ τὰς ὅποιας τὴν ἀλισσόδεσεν ἡ παραδοσίς, δεσμεύουσα κάθε δρμῆν καὶ κάθε κίνησιν πρὸς κατάκτησιν τῆς εντυχίας. Ἡ μεγάλη, βουβὴ διαμαρτυρία τῆς ἀνθρωπότητος εὑρῆκεν εἰς τὸ Ἰψενικὸν θέατρον τὴν φωνὴν, τὴν διερμηνεύουσαν τὸν πόθον τῆς ἀπολυτρώσεώς της. Καὶ ἡ ἀπολυτρώσις θαμποφέγγει ὀπίσω ἀπὸ τὸν Ἰψενικὸν κόσμον. Ἡ ὑδρά ἐνδὸς παραδείσου διανοίγεται μέσα εἰς νέας χλοερότητας. Ὁ Ἰψεν, καὶ αὐτὸς δημιουργὸς ἐνδὸς παραδείσου.

⁶ Ἡ ἀνθρωπότης ή ἐξόριστος ἀπὸ τὸν πρῶτον

παράδεισον δὲν θέλει νὰ πιστεύσῃ ότι δὲν θὰ
ξαναγυρίσῃ πλέον εἰς αὐτόν. Καὶ οἱ προφῆται
τῶν παραδείσων εἶναι οἱ μεγάλοι της ἐκλεκτοί: οἱ
ἔνας Νίτσε, ένας Ἰψεν, ένας Τολστού. Ἡ τέχνη
καὶ ἡ φιλοσοφία, φροντίδες ἐθημητηρίων, δὲν
κατέκτησαν ποτὲ τὸν κόσμον μὲν τόσην σφροδό-
τητα. Ὑπῆρξαν μεγαλύτεροι φιλόσοφοι καὶ μεγα-
λύτεροι ποιηταὶ καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς
γίγαντας τῆς συγχρόνου ζωῆς. Ἀλλὰ κάνεις δὲν
εἰδε τὴν δόξαν ποὺ εἶδαν αὐτοί. Καὶ κάνενδος δὲν
θάνατος δὲν ἔσεισε τὴν οἰκουμένην, δῶς κορήμνι-
σμα ἔνδος μεγάλου κόσμου.

”Αλλ’ ὅταν ἡ οὐτοπία σινυσθῇ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς ἀνθρωπότητος, ὅταν ἀπὸ τὰ ἄνθη τῶν παραδείσων αὐτῶν ἀποσταλαχθῇ ὅ,τι εἴναι δυνατὸν νῦν κερδίσῃ ἡ ἀνθρωπότης ἀπ’ αὐτούς, προφῆται φέρουν νέους παραδείσους, ἐμπρὸς εἰς τὰς διψασμένας ψυχὰς καὶ τὰς αἰλωνίας διψασμένας, τί ὑπομείνῃ ἀπὸ τὸ ἔργον τῶν γιγάντων αὐτῶν; ”Οχι βέβαια ὅ,τι ἐδημιούργησε τὴν σημερινήν των βασιλείαν, ἀλλ’ ὅ,τι ὑπῆρξεν ἡ βαθυτάτη οὐσία τῆς ψυχῆς των, ὁ ἀπατάλυτος χρυσὸς τῆς φαντασίας καὶ τοῦ αἰσθήματος, ἡ ποίησις, ἡ τέχνη, ἡ συγκινημένη σκέψις. Τί ὑπομείνῃ ἀπὸ τὸν Τολστοῖ; Τὸ ἔργον ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ κατεδίκασεν, ἀπέρριψε καὶ ἀπεκήρυξε, εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς δόξης του, ἀπατηθεὶς ἀπ’ αὐτὴν τὴν ίδιαν καὶ ἐκλαβών ὡς τελείωμα τῆς μεγαλοφυΐας του, τὴν κατάστασιν ἀκριβῶς ἐκείνην, ἡ δοπία δὲν ὑπῆρξεν ἄλλο παρὰ ἡ θεωρητικὴ ἔκφρασις ἐνὸς κόσμου αἰσθημάτων, τῶν δοπίων δλη ἡ ἀξία εὑρίσκεται εἰς τὴν συναισθηματικήν των διατύπωσιν καὶ τὴν δημιουργικήν των ἔκφρασιν. ”Ετσι συχνὰ ἡ ὅψιμος καὶ ψυχρὰ συνείδησις ἀντικρύζει τὰ προϊόντα τοῦ ὑποσυνειδήτου, ἔτσι ἡ ψυχρὰ σκέψις κομπάζει ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς τέχνης, εἰς μίαν παράδοξον καὶ μοναδικὴν προσπάθειαν τραγουδῆσαι αὐτοκτονίας.

Ἡ μεταμόρφωσις αὐτὴ ἐν τούτοις ἡ δποία συνετελέσθη εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου συγγραφέως τῆς Ρωσικῆς γῆς καὶ ἡ δποία ἀποτελεῖ τὸ παράδοξον τολστούκον φαινόμενον, δὲν εἶναι κατὶ αὐθαίρετον καὶ ἀσυνεπές. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν σειρὰν ψυχογραφικῶν φαινομένων, τὴν δποίαν εἰμπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ κἀνεὶς εἰς δλην τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἔξελιξιν τοῦ Λέοντος Τολστοῦ. Ὁ φιλόσοφος δ ὁ δποίος καταδικάζει δλον τὸ ἔργον τῆς προαποστολικῆς του ζωῆς καὶ δ ὁ δποίος θέλει νὰ θέσῃ τὴν τέχνην εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, συγκαταδικάζων, μαζὶ μὲ τὰ ἴδια του ἀριστουργήματα, τὰ μεγαλύτερα προιόντα τῆς φαντασίας

καὶ τοῦ αἰσθήματος ποὺ είδαν οἱ αἰῶνες, εἶναι αὐτός, αὐτότατος ὁ συγγραφεὺς τῆς «*Άννας Καρένιν*» καὶ τοῦ «*Πολέμου καὶ Ειρήνης*». Τὸ αἴσθημα τοῦ οἴκου, τὸ δποῖον ἀναδίδεται ἀπὸ δλην τὴν Ρωσικὴν λογοτεχνίαν, τὸ βαθύτατον αἴσθημα τῆς συμπαθείας πρὸς τὸν δπωσδήποτε πάσχοντα ἀνθρώπον, καὶ τὸ δποῖον ὁ «Οσκαρ Οὐάιλδ βλέπει ὡς τὸ κυριώτερον καὶ ὀραιότερον χαρακτηριστικὸν τῆς Ρωσικῆς ψυχῆς, ἔλαβεν εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν τέχνην τοῦ Τολστοῦ τὴν βαθυτέραν του ἔκφρασιν. «Ο Τολστοῖ δὲν ἥγαπησε μόνον τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ ὁ μεγαλύτερος ζωγράφος τοῦ ζῶντος πλάσματος εἰς μίαν θεομήν μονιστικὴν ἀντίληψιν, εἰς μίαν ὑπέροχον σύγχυσιν ψυχῆς καὶ σώματος. «Ο Μερεσκόφσκι παραβάλλων τοὺς δύο γίγαντας τῆς Ιταλικῆς *Άναγεννήσεως* τὸν Μιχαὴλ *Αγγελον* καὶ τὸν Λεονάρδον Δὲ Βίντσι πρὸς τοὺς δύο ἄλλους προδρόμους τῆς Ρωσικῆς καὶ τῆς Παγκοσμίου *Άναγεννήσεως* τὸν Τολστοῖ καὶ τὸν Δοστογέφσκι, συγκρίνει τὸν πρῶτον πρὸς τὸν Μιχαὴλ *Αγγελον*. «Οπως ὁ Μιχαὴλ *Αγγελος*, λέγει, ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος ζωγράφος τοῦ ἀνθρώπινου σώματος μὲ τὰ χρώματα καὶ τὸ μάρμαρον, ὁ Τολστοῖ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος ζωγράφος του μὲ τὸν λόγον. «Ο Τολστοῦ, ὅπως ἐκεῖνος, ἀπέρριψεν ἀπὸ αὐτὸῦ δλους τοὺς πέπλους μὲ τοὺς ὅποιους τὸ ἐίχαν καλύψει οἱ χριστιανικοὶ αἰῶνες καὶ τὸ παρουσίασε θριαμβευτικὸν εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Καπέλα-Σιξίνα, ὁ Τολστοῖ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ποὺ ἐτόλμησε νάπογυμνώσῃ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀπὸ τοὺς πέπλους τῆς ἴστορίας καὶ τὸν πολιτισμοῦ, ὁ πρῶτος ποὺ κατελήφθη ἀπὸ τὸ παλαιὸν ἀριανὸν ὄνειρον τῆς ἀναμίξεως τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ζωού εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὸ δνειρον τοῦ Θεοῦ-Ζώοι. «Ολα τὰ ἔργα τοῦ Τολστοῦ ἀποτέλεον τὴν παλαιὰν σιμιτικὴν φρίκην, ἐνώπιον τοῦ *«ζώου»* αὐτοῦ. Ταυτοχρόνως δμως πρῶτος ὁ Τολστοῖ προησθάνθη τὸ δυνατόν τοῦ καταπνιγμοῦ τῆς φρίκης αὐτῆς, πρῶτος διεῖδε τὸ δυνατόν ὃχι πλέον μᾶς ἀσωμάτου ἀγιότητος, ἀλλὰ μᾶς ἀγίας σαρκός, ὃχι μᾶς ἀσωμάτου πνευματικότητος, ἀλλὲν δς σώματος πνευματοποιημένου καὶ ἀγίου, πλέον πνευματικοῦ ἀκόμη καὶ ἀγιωτέρου ἀπὸ πᾶν δ,τι μᾶς ἐκληροδότησεν ἡ κλασικὴ ἐποχὴ τῆς θεοποιήσεως τοῦ σώματος, ἡ ἐποχὴ τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Φειδία.

Ἡ ἀγάπη αὐτὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τοῦ σώματος πνευματοποιημένου, ἡ ἀγάπη δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν συνοικήν του ὑπόστασιν, χαρακτηρίζει ὅλην τὴν τέχνην καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Τολστού. Ὡς τεχνίτης ἔξωγράφισε τὸν ἀνθρωπόν, δύον πάντας ἄλλος πρὶν ἀπ' αὐτὸν. Υπῆρξεν δὲ Μιχαὴλ Ἀγγελος τοῦ λόγου. Ὡς ἀγοράκι, κατατάξατο παστον ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς νέας γυναικός. Θὰ εἰμι ποροῦσε νὰ εἰπῃ κανεὶς δτι μᾶς ἐντυπώνεται, δχι πλέον ὃς ἔνα χαρακτηριστικὸν τοῦ σώματος της, ἀλλὰ ὃς ἔνα μέρος πλέον τῆς ψυχῆς της, ποὺ ζῇ ἀκόμη μετὰ τὸν θάνατον της ἐπάνω εἰς τὸ μάρμαρον κ' ἐπάνω εἰς τὸ νέον πλάσμα, διὰ νὰ διαιωνι-

συνή, δπως διαιωνίζεται τὸ πνεῦμα, ἀπρόσβλητον ἀπὸ τὴν φυσικάν. Ἐνα μικρὸν παράδειγμα αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην πινακοθήκην τοῦ Τολστοῦ.

Ὑπῆρχαν καλλιτέχναι, συμπεραίνει ὁ Ρώσος κριτικός, ποὺ ἔξωχράφισαν Ἰωας τελειότερον τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, δπως οἱ ζωγράφοι τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ σύγχρονος μουσικὴ κ' ἔνα μέρος τῆς φιλολογίας ἀκόμη εἰσέδυσαν βαθύτερα ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὰ ἀδύτα τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κινουμένου καὶ σκεπτομένου, ἀλλὰ ποτὲ καὶ πουθενά δ ἀνθρωπος - ξῶν δὲν ἐνεφανίσθη μὲ τόσην ἀλλήθειαν καὶ γυμνότητα, δπως εἰς τὸ ἔργον τοῦ Τολστοῦ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ὁ Τολστοῦ δὲν ἔχει τὸν δημοιόν τοῦ οὔτε εἰς τὴν παγκόσμιον ποίησιν, οὔτε ἀκόμη εἰς τὴν παγκόσμιον τέχνην. Ἀλλ' ἀπὸ ποὺ ἀντλεῖ λοιπὸν δῆλην αὐτὴν τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωγραφίας δ μέγας συγγραφεὺς τῆς Ρωσικῆς γῆς, παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀνθρώπον; Μόνον δι τι βαθύτατα ἀγαπᾷ κάνεις, εἰμπορεῖ βαθύτατα καὶ νὰ ἔννοησῃ· καὶ δι τι μόνον βαθύτατα ἔννοει κάνεις, εἰμπορεῖ καὶ τελειότατα νὰ παραπτῇσῃ. Ὁ Τολστοῦ ἥγαπησε τὸν ἀνθρώπον κατὰ δύναμιν διαφορετικοὺς τρόπους. Ὡς καλλιτέχνης καὶ ὡς ἀπόστολος. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς ζωῆς του, εἰς τὴν ἡλικίαν ποὺ ἦ φαντασία καὶ τὸ αἰσθήμα κυβερνοῦν τὴν ζωήν μιας, ἐπλασεν ἀπὸ τὴν ἀγάπην του αὐτὴν ἔνα κόσμον, δ ὅποιος θὰ μείνῃ αἰώνιος εἰς τὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης. Εἰς τὴν δευτέραν του περίοδον, εἰς τὴν ἡλικίαν δπου ἡ ψυχρὰ σκέψις ὑπολογίζει καὶ μετρῷ, ἥθελησε ἀπὸ τὴν ἰδίαν του ἀγάπην νὰ πλάσῃ ἔνα κόσμον πραγματικόν, ἔνα κόσμον εὐτυχίας καὶ μακαριότητος. Τὸ πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ ἐφάνη μάταιον ἀθυόμα, τὸ ὅποιον δὲν προσθέτει τίποτε εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ κόσμου. Τὸ ἐπεριφρόνησε καὶ ἥθελησε νὰ τὸ συντρίψῃ, διὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν πραγματικότητα. Ἐτοι οἱ δημιουργοὶ τῶν φαντασιῶν κόσμων ὑπερτιμοῦν κάποτε τὰς δυνάμεις των. Ἀλλὰ τὸ πραγματικὸν τὸ δημιουργεῖ δ Θεός. Καὶ κάνεις δὲν εἰμπορεῖ νὰ σφρετερισθῇ τὸ ἔργον του, ἀκόμη καὶ διὰ νὰ καταστῇσῃ πλέον εὐτυχισμένα τὰ πλάσματά του. Ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν ποίησιν καὶ ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν φιλοσοφίαν δὲν εἰμπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ οὔτε ἔνας κάκκος ἄιμου, ἀπὸ αὐτὴν ποὺ κυλίει τὸ κῦμα εἰς τὸ περιγιάλι. Ἰσως τὸ ἔννοησεν αὐτὸν δ μέγας φιλανθρωπιστής, τὴν στιγμὴν ποὺ ἐσταύρωνεν διὰ παντὸς τὰ χέρια του ἐπάνω εἰς τὸ ψυχρόν του στῆθος.

Ο Z. Βουρδώ, εἰς τὴν μελέτην του περὶ Τολστοῦ, λέγει διὰ τὴν Ἀνάστασιν, τὸ ἔργον τῆς δρίμου μεγαλοφυΐας τοῦ συγγραφέως, τὸ γραφὲν εἰς τὰ ἔβδομηντα του χρόνια: «Ἀνευρίσκο-

μεν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἰδέας, ὃπὸ τῶν δποίων κατέχετο ὁ Τολστοῦ εἰς τὸ δευτέρον ἥμισυ τῆς ζωῆς του, δταν ἔξητοῦσε τὸν εὐθύνην δρόμον, αἰσθήματα καὶ ἰδέας ἔκφρασθείσας ἥδη εἰς μικρὰς πραγματείας καὶ διηγήσεις, πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ. Ἐπίστευεν ἥδη ὁ ἴδιος δτι εἶχεν ἀπαρνηθῆ τὴν φιλολογίαν· ἥ ἀπιστία δμως αὐτὴν πρὸς τὸν ἔαυτόν του μᾶς ἔχαρισεν ἔνα νέον ἀριστούργημα, τὸ δποίον παρέχει δῆλην τὴν φιλοσοφίαν του ἥ καλύτερα τὴν θρησκείαν του, διότι ἥ νέα ἀντίληψίς του διὰ τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴν εἶναι προϊὸν φιλητικῆς συνειδήσεως» (conscience affective).

Ἡ θρησκεία τοῦ Τολστοῦ — ἔκεινο ποὺ ὀνομάζει ὁ ἴδιος θρησκείαν — δπως καὶ δῆλη του ἥ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἀποδέει ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀγάπην μόνην δὲν δημιουργεῖται μία θρησκεία. Ὁ νεοχριστιανισμὸς τοῦ Τολστοῦ, βασιζόμενος ἐπάνω εἰς μίαν ἀτομιστικὴν τελείωσιν, σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἥθικῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνη μία θρησκεία βιώσιμος καὶ ίσχυρά. Ὁ ἴδιος ὁ Τολστοῦ ἀμφιβάλλει διὰ τὸ κράτος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἔαυτον του. Ἡ ἥθικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, τῆς δποίας ἀλλως τε μία ἔκφρασις εἶναι ἥ Τολστοῦ ἥθική, δῆλην ἀρκετὴ διὰ τὸν κόσμον. Ἀλλ' ὁ Τολστοῦ ἥθιλησε νάπογυμνώση τὸν χριστιανισμὸν ἀπὸ δι τι είχε δεῖν. Ἀπέρριψε τὰ θεολογικὰ δόγματα, τὴν προπάτορικὴν ἀμαρτίαν, τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀδανανασίαν τῆς ψυχῆς ἔθεωρησεν ἀδυναμίαν καὶ δειλίαν. Τὰ μυστήρια καὶ ἡ λειτουργικὴ παράστασις τῆς ἐκκλησίας, δι τι ὑπάρχει εἰς μίαν θρησκείαν μυστικοπαθεῖς καὶ ὑποβίητικόν, ἥ βαθυτέρα οὐσία δλων τὸν θρησκεῖν, ὑπῆρξε δι ἀντὸν τύπος ἀνάξιος καὶ γελοῖος. Ὁ Τολστοῦ κατὰ βάθος δὲν ὑπῆρξε θρησκευτικὴ φύσις, δπως ίσχυρίζεται δ Ἰβάν Στράνικ, ἐξ ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ τὴν Ἐπιλησίαν. Ὅτι ἐνόμισεν ἐπομένως θρησκείαν του καὶ δι τι ἥθελησε νὰ ἐπιβάλῃ μὲ τὸ ἀποστολικὸν τοῦ κήρυγμα, δὲν ὑπῆρξεν ἀλλο, παρὰ ἥ ἥθική του, μία ἥθική παθητική καὶ ἀδρανής, τῆς δποίας τὰ γεννητήρια συναισθηματικὰ στοιχεῖα ἐδημιουργησαν μίαν τέχνην ἀπαρδάμιλον, ἀλλὰ τῆς δποίας ἥ φιλοσοφικὴ διατύπωσις καὶ τὸ θρησκευτικὸν κήρυγμα, γεμάτα ἀπὸ ἀνακοινωθίας καὶ ἀντιφάσεις, χωρὶς νὰ δώσουν τίποτε νέον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν προσένεσαν τίποτε εἰς τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου. Ὁ ἀφορισμὸς τῆς Εκκλησίας κατὰ τοῦ Τολστοῦ ἐστηκὼδη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ μεγάλου πρεσβύτου. Ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Τολστοῦ, κατὰ τῶν ἰδίων του ἔργων δὲν ἐστηκὼδη ἀπὸ τὸν ἴδιον. Οἱ μεταγενέστεροι,

ἐπεμβαίνοντες μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἔργων του, δπως τὸ Κράτος ἐπενέβη μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Τολστοῦ, θὰ σηκώσουν τὸν ἀφορισμὸν αὐτόν, ἀδικώτερον καὶ παραλογώτερον ἀπὸ τὸν πρώτον. Καὶ ἥ μεγάλη δημιουργία ὁ ἀποδομῆ εἰς τὸν μεγάλον νεκρόν, διότι ἔκεινο ποὺ κυρίως εἶναι τὸ κτῆμα του, κ' ἔκεινο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν δόξαν του, εἶναι αὐτή. Ὁ μέγας συγγραφεὺς τῆς Ρωσικῆς Γῆς, θάπομενη πάντοτε δ συγγραφεὺς τοῦ Πολέμου καὶ Ελλήνης, τῆς Ἀναστάσεως Καρένην, τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῶν Ἐντυπώσεων τοῦ Κομματικοῦ Πολέμου, δ συγγραφεὺς ποὺ ἥγαπησε μὲ τὸν σφρόδρερον ἔρωτα τὸν ἀνθρώπου ποὺ καὶ δ ὅποιος ὑπῆρξεν δ μεγαλύτερος ζωγράφος τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἰς ἔνα πνευματοποιημένον σῶμα, δμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον.

Αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ μεγάλου γέροντος ὑπῆρξαν μία επικύρωσις τοῦ πνεύματος δῆλης του τῆς ζωῆς. Εἰς τὴν ἔρημίαν δπου ἥθιλησε νὰ κλείσῃ τοὺς δφθαλμοὺς του, μακροὺ ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους του, αὐτὸς ποὺ είχεν οἰκογένειαν τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν εἴδε τὴν σύντροφον τῆς ζωῆς του καὶ τὰ τέκνα του, ποὺ ἔσπευσαν δπίσω ἀπὸ τὸν μελλονθάνατον φυγάδα διὰ τὰ τὸν ἀποχαιρετίσουν. Δὲν ἐπεφύλαξε δι ἀυτοὺς καὶ μόνους τοὺς δλιβεροὺς ἀποχαιρετισμούς του. Ἐπίστευεν δτι δὲν είχε τὸ δικαίωμα νὰ ἰδῇ δλον τὸ κόσμον, δπως οἱ περισσότεροι, εἰς δλίγα ἀγαπημένα πρόσωπα. «Τόσα ἐκατομμύρια ἀνθρώποι ὑποφέρουν αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἰς τὸν κόσμον...» ἥτο τὸ τελευταῖον του παράπονον. Ἐβλεπεν Ἰσως καθαρότερα τῶρα δτι καμία δύναμις καὶ καμία φιλοσοφία καὶ καμία θρησκεία καὶ καμία ἥθική δὲν θὰ σταθῇ ποτὲ ίκανή νὰ ἔξορισῃ τὸν Πόνον ἀπὸ τὴν γῆν. Ἐβλεπεν Ἰσως δτι τὸ ἀποστολικόν του πρόσωπον, τὸ μέγα του κήρυγμα, αἱ μεγάλαι του κραυγαὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα μίαν οὐτοπίαν, ἐνῷ τῆς είχε χαρίσει μίαν πραγματικότητα.

Τὸ τέλος του ὑπῆρξε τὸ τραγικώτερον τέλος ποιητοῦ.

«Ἔχει κάτι τι ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Ἰησοῦ

στεφανωμένου μὲ ἀκάνθινον στέφανον καὶ ἀμ-
φιβάλλοντος διὰ τὴν θεότητά του.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΡΙΜΑΪΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἐξη μῆνες πέρασαν δποὺ ἥ πρώτη μπόμπα ἐπεσε ἀπὸ τὰ δχυρώματα τῆς Σεβαστούπολεως καὶ ὁργωσε τὴ γῆ καὶ σκόρπισε τὸ χῶμα στὰ ἔργα τοῦ ἔχθροῦ ἀπὸ τότε χιλιάδες μπόμπες καὶ σφαῖρες πετοῦσαν ἀκατάπαυτα ἀπὸ τὰ δχυρώματα στοὺς τάφρους καὶ ἀπὸ τοὺς τάφρους καὶ σκιὰ τοῦ θανάτου δλοένα ἐφερούγιζε ἔκει σιμά.

Χιλιάδων ἀνθρώπων ἥ φιλοδοξία πληγώ-

ρισμέναι νὰ σβύσουν, δπως τόσαι ἀλλαι πρὸν ἀπ' αὐτάς. «Τόσα ἐκατομμύρια ἀνθρώπων ὑποφέρουν αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἰς τὸν κόσμον!» Καὶ τὰ ἐκατομμύρια αὐτὰ ὑποφέρουν καὶ τὰ σηκώσουν τὸν ἀφορισμὸν καὶ ὑπὸ τὸν πρώτον περιφέρουν εἰς τοὺς αἰῶνας, χωρὶς μίαν ἐπλίδα παραδείσου πέραν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴν σηκώσουν περιφέρουν μεταξὺ τοῦ τάφρου μου», ἔλεγεν δ Μπάρμπα - Γέροσκας. Τὸν παράδεισον αὐτὸν ὑπειρεύθη νὰ τὸν δημιουργήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δ μέγας συγγραφεὺς τῆς Ρωσικῆς γῆς. «Ἄλλ' ἔβλεπεν Ἰσως δτι ὑποφέρουν μίαν οὐτοπίαν. «Τόσα ἐκατομμύρια ἀνθρώπων ὑποφέρουν

οισμέναι νὰ σβύσουν, δπως τόσαι ἀλλαι πρὸν ἀπ' αὐτάς. «Τόσα ἐκατομμύρια ἀνθρώπων ὑποφέρουν αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἰς τὸν κόσμον!» Καὶ τὰ ἐκατομμύρια αὐτὰ ὑποφέρουν καὶ τὰ σηκώσουν τὸν ἀφορισμὸν καὶ ὑπὸ τὸν πρώτον περιφέρουν εἰς τοὺς αἰῶνας, χωρὶς μίαν ἐπλίδα παραδείσου πέραν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴν σηκώσουν περιφέρουν μεταξὺ τοῦ τάφρου μου», ἔλεγεν δ Μπάρμπα - Γέροσκας. Τὸν παράδεισον αὐτὸν ὑπειρεύθη νὰ τὸν δημιουργήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δ μέγας συγγραφεὺς τῆς Ρωσικῆς γῆς. «Ἄλλ' ἔβλεπεν Ἰσως δτι ὑποφέρουν μίαν οὐτοπίαν. «Τόσα ἐκατομμύρια ἀνθρώπων ὑποφέρουν

ναυτῶν μας· μετροῦν τὶς πολεμίστρες διὸν ἔξ-
προβάλλουν ἄγρια τὰ κανόνια· ἀπὸ τὴν τηλε-
γραφικὴν παράγκαν ἔνας ὑπαξιωματικὸς παρατη-
ρεῖ μὲν τὸ τηλεοπότιο τὰ πρόσωπα τῶν Γάλλων
στρατιωτῶν, τὶς πυροβολαρχίες, τὶς σκηνές τους,
τὶς ινήσεις τῶν σωμάτων πάνω στὴν Πράσινη
Κορυφὴ καὶ τοὺς καπνοὺς ποὺ ἀνεβαίνουν μέσα
ἀπὸ τοὺς τάφρους: μὲ τὴν ἔδια δῷμὴ ἔχει συν-
αθροισθῆ ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, τὸ
ἄνδριον αὐτὸν πλῆθος λαῶν διὸν τοὺς κινοῦν
οἱ πιὸ διαφορετικοὶ πόνθοι. Τὸ μπαροῦτι καὶ τὸ
αἷμα δὲν κατορθώνουν νὰ λύσουν τὸ ζήτημα
ποὺ δὲν ἥμπορεσαν νὰ τὸ ξεκαθαρίσουν οἱ
διπλωμάται.

* * *

Στὴ λεωφόρῳ τῆς πολιορκουμένης Σεβαστού-
πόλεως ἔπαιζε ἡ μουσικὴ τοῦ συντάγματος·
κόσμιος κυριακάτικος ἀπὸ στρατιωτικὸν καὶ γυ-
ναικες πηγαινοέρχονται. Ὁ καθάριος ἀνοιξιά-
τικος ἥλιος ἐφώτιζε ἀπὸ τὸ πρῶτον τὰ ἔδρα τῶν
Ἀγγλῶν, τὰ δχυρώματα, τὴν πόλιν καὶ τὸν στρα-
τῶνα τοῦ Νικολάου, σκορπίζοντας σ' δλους χωρὶς
διάκρισι τὸ καρούμενο φῶς τώρα κατέβαινε στὴν
μακρινὴ γαλάζια θάλασσα, ποὺ κυμάτιζε ἀργά,
μὲν ἀσημένιες ἀναλαμπές.

Ἐνας ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, ψηλός, λίγο σκυφτός, ποὺ ἔβανε κάτι μισολερωμένα γάντια ποὺ φοριόνταν δμως ἀκόμα, βγῆκε ἀπὸ ἕνα σπιτάκι, ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἦταν χτισμένα γιὰ τοὺς ναῦτες ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ναυτικοῦ προχώρησε πρὸς τὴν λεωφόρο κυττάζοντας ἀφηρημένα τὶς μπότες του. Τὸ πρόσωπό του, ἀληθινὰ ἀσχημό, δὲν ἔδειχνε νὰ ἥταν ἀνθρώπος μεγάλης πνευματικῆς ἀξίας· διάβαζες δμως εὐκολα πῶς

ηταν ἄγαθός, λογικός, τίμιος καὶ ταπεικός.⁵ Ήταν
καικοφειασμένος καὶ φαινόταν στενοχωρεμένος
λιγάκι ἀπὸ τὰ ἀδέξια κινήματά του. Φοροῦσε
πιλίκιο τοιμιένο, λεπτὸ μανδύα ποὺ εἶχε ἔνα
παραξένο χρῶμα, κάτι σὰν λιλά, καὶ κάτω ἀπὸ
τὸ μανδύα φαινόταν ἡ ἀλυσίδα τοῦ φολογιοῦ
του, τὸ πανταλόνι μὲ τὶς στάρφες καὶ οἱ μπότες
καθαρές καὶ γυαλιστερές.⁶ Αν τὰ χαρακτηριστικά
τοῦ προσώπου του δὲν ἔδειχναν τὴν ὀλότελα
ρωσσικὴ καταγωγή του, μποροῦσες νὰ τὸν πά-
ρῃς γιὰ Γερμανό, ὑπασπιστὴ — εἴναι ἀλήθεια
τις τοῦ ἔλειπαν τὰ σπιρούνια — ἢ καὶ γιὰ κανέ-
ναν ἀξιωματικὸ τοῦ ἵππικοῦ, ἀπ' ἐκείνους ποὺ
ητοῦν ν^ο ἀντικαταστήσουν κάποιον ἄλλον γιὰ
ὰ πᾶνε στὸν πόλεμο. Καὶ ἥταν ἔνας ἀπ' αὐτούς.
Πηγαίνοντας λοιπὸν πρὸς τὴ λεωφόρο, συλ-
ογιζότανε τὸ γράμμα ποὺ εἶχε λάβει ἐκείνη τῇ
τιγμῇ ἀπὸ ἔναν πολαὶο συνάδελφο ποὺ τώρα
ταν κτηνατίας στὸ νομὸ Φ.⁷

ιαν κτηματιας στο νομό Φ. . . Συλλογιζότανε
η γυναικα του συναδέλφου του, τη χλωμή Να-
άσα με τα γαλανά μάτια, την καλή του φίλη-
υμόταν προπάντων αντὸ τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς:

«Όταν μᾶς φέρουν τὸν «Ἄπόμαχο»¹, ή
Πούπκα — ἔτσι ζειγε τὴ γυναίκα του δὲ ἀπό-
στρατος — ἀρπάζει τὸ φύλλο καὶ χώνεται στὴν
πολιυθόνα, στὸ σαλόνι ποὺ περάσαμε τόσο
ζητιοφρες βραδειὲς τὸ χειμῶνα, δταν τὸ σύν-
ταγμάτου σου ήτανε φρουρὰ στὴν πόλι μας. Δὲν
ήμιπορεῖς νὰ φαντασθῆς μὲ τί ἐνθουσιασμὸ
διαβάζει τὰ ήρωινά σας κατορθώματα! »Ο Μι-
χαήλοφ, λέγει, συγχρὰ μιλῶντας γιὰ σένα, εἶναι
»σπάνιος ἄνθρωπος« σὰν ξαναγυρίσῃ, τοῦ ἀξί-
ζει γὰ τὸν φιλήσω! Πολεμᾷ στὰ δχιγρώματα,
»αὐτός, καὶ θὰ πάρῃ καὶ τὸ παράστημα τοῦ
»Ἀγίου Γεωργίου, καὶ δλες οἱ ἐφημερίδες θὰ
τὸ γράψουν. »Νὰ σοῦ τὴν ἔρωτά

τοι γραφουν...» Να δου πω, αρχίζω νά σε ξηλεύων. Οι ἐφημερίδες κάνουν χίλια χρόνια νά μᾶς ἔρθουν ἀκούμε ἀπό στόμα σε στόμα χίλια νέα, μά δὲν ἥξερει κανείς ἀν πρέπη νά τά πι- στεψή δλα. Νά: οἱ καλές σου φιληνάδες οἱ μονυζιάντισσες ἔλεγαν ἔχθες πώς οἱ Κοζάκοι μας ἔπιασαν αἰγμάλωτο τὸν Ναπολέοντα καὶ τὸν πῆραν στὴν Πετρούπολι — καταλαβαίνεις βέβαια πώς δὲν μπορῶ νά τὸ πιστέψω! Ἔπειτα, μάππιος ποὺ ἥρθε ἀπό τὴν πρωτεύουσα, ὑπάλ- ληλος τοῦ ὑπουργεῖου, χαριτωμένο παιδί καὶ μοναδικὸς σύντροφος τῷρα ποὺ ἡ μικρή μας χώρα εἶναι ἐρημωμένη, μᾶς βεβαιώνει πώς δικοί μας ἔχουν πάρει τὴν Εὐπατόρια, καὶ ἔτσι οἱ Γάλλοι δὲν ἤμποροῦν νά συγκοινωνοῦν μὲ τὴν Μπαλακλάβα πώς ἔχάσαμε διαπόδους τὴν αὐτὴ τὴν ἴστορία καὶ ἐκεῖνοι δεκαπέντε χιλιά- δες περίπου. Τόση ἥταν τῆς γυναικας μου ἡ αραρά, ποὺ γλεγτοῦσε δλη νύχτα «καὶ κάτι τῆς ἔγει πώς καὶ σὺ ἥσουν σ' αὐτὴ τὴν ἴστορία καὶ τώς ἔκανες θαύματα».

Ο λοχαγὸς Μιχαήλοφ, μὲ δὲ τὰς ὑπογραμμι-
μένες λέξεις καὶ τὸ ὑφος τῆς ἐπιστολῆς, συλλο-
γίζοταν μὲ κάποια μελαγχολικὴ καὶ γλυκειά
ὑγαριστησι τῇ χλωμῇ φύλῃ του στὴν ἐπαρχία
ὑμότανε τὶς καθεβραδυνές δυμιλεῖς τους περὶ
ἰσθῆματος, πῶς ὁ καλός του συνάδελφος, ὁ
ρῷν οὐλάνος, ἐθύμωνε ὅταν ἔχανε στὰ χαρ-
ιά, ἔνα καπίκι τὴν παρτίδα, ποὺ παίζανε
αμιά φορά στὸ δωμάτιό του, πῶς ἡ γυναικα
ον τὸν περίπαιξε γελῶντας θυμόταν τῇ φιλίᾳ
οὐ τοῦ εἶχαν δεῖξει οἱ καλοὶ αὐτοὶ ἀνθρώποι
αὐτῶσιν νὰ ὑπῆρχε καὶ κάτι περισσότερο ἀπὸ
αὐτία ἀπὸ μέρους τῆς χλωμῆς φύλης! "Ολα αὐτὰ
ἢ πρόσωπα ἐρχόντανε αὐτὴ τῇ στιγμῇ μπροστά
ν, μὲ μιὰ γλυκειά γοητεία ποὺ τους χάριζε
φαντασία του: τοὺς ἔβλεπε μέσα σὲ ρόδινα
ώρωματα καὶ χαμογελῶντας τους ἔχαΐδενε μέσα
τὴν τέσπη του τὸ ἀγαπημένο γράμμα.

Ολα αυτα ζωντανεναν άθελα μέσα στην υχή του λοχαγού τις έπιδειξ και τα δνειρα.

Ἐφημερὶς τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ.

«Καὶ πόση θάναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ λαχτάρα τῆς Νατάσας, συλλογιζότανε προχωρῶντας στὸ στενό δρομάκι, σὰν διαβάσῃ στὸν «Ἀπόμαχο» πώς πρῶτος ἔγω πῆρα ἔνα κανόνι ἔχθρικό καὶ πώς μοῦ δώσαν καὶ τὸ παράσημο τοῦ Ἀγίου-Γεωργίου. Τώρα θὰ προβιβασθῶ λοχαγὸς α' τάξεως εἶναι καιρὸς ποὺ μ' ἔχουν προτείνει κατόπι θὰ εἶναι πολὺ εὔκολο, στὸ διάστημα τοῦ χρόνου, νὰ μοῦ ἀναθέσουν τὴ διοίκησι ἐνὸς τάγματος, γιατὶ ἔχουν σκοτωθῆ τόσοι ἔως τώρα, καὶ πόσους ἀκόμη θὰ πάρῃ ὁ πόλεμος! »Ἐπειτα, σὲ κάμπτοσι καιρό, δτεν μὲ γνωρίσουν καλά, θὰ μὲ κάνουν ἀντισυνταγματάρχη καὶ ἔπειτα νά με ἐπιπότης τῆς Ἀγίας Ἄννας καὶ... συνταγματάρχης...» Τὴ στιγμὴ ποὺ ἔβλεπε τὸν ἑαυτό του στρατηγό, καὶ ἐπήγαινε νά ἐπισκεφθῇ τὴ Νατάσα, τὴ χήρα τοῦ συναδέλφου του — γιατὶ τότε βέβαια θὰ ἥταν πεθαμένος ἐκεῖνος — τὸν ξύπνησε ἡ στρατιωτικὴ μουσική ἔκυτταξε τὸ πλήθυς τῶν περιπατητῶν καὶ βοέθηκε πάλι στὴ λεωφόρο δρός καὶ ποὺ λοχαγὸς δευτέρας τάξεως τοῦ πεζικοῦ.

* * * .

Ο Πρασκούνιν καὶ ὁ Μιχαήλοφ ἐπέστρεψαν μαζί· ὁ Πρασκούνιν εἶχε κατάφυγη σ' ἔνα μέρος ὃχι πολὺ ἀνοιχτὸ καὶ τώρα ἔνοιωθε νὰ ἔσταται, ὅταν γυρίζοντας, εἶδε ἔξαφνικὰ τὴ λάμψι ἀστραπῆς. Ο σκοπός ἐφώναξε:

«Мπό-μπα»!

Καὶ ἔνας στρατιώτης ἔκει κοντά:

«Κατ' εὐθεῖαν ἔρχεται!»

Ο Μιχαήλοφ γένδισε νὰ ἴδῃ. Ἡ μπόμπα φωτεινὴ φαινόταν νὰ σταμάτησε στὸ πιὸ ψηλὸ μέρος ποὺ μποροῦσε νὰ φθάσῃ καὶ δὲν μποροῦσες νὰ πῆς τί δρόμο θὰ ἔνανταράγῃ πέρασε ἔνα δευτερόλεπτο· καὶ τότε μὲ διπλὴ γληγοράδα πλησίασε: ἐβλεπες τώρα τὶς σπίνθες του ἔναυσματος, ἀκούες τὸ ἀπάίσιο σφύριγμα: θὰ ἔπεφτε ἵσα ἵσα στὴ μέση του ὀχυρώματος.

«Καταγῆς» άκουσθη μιὰ φωνή.

Ο Μιχαήλοφ καὶ δ Ἰρασκούνιν ὑπήκουσαν.
Ο Πρασκούνιν ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ ἀκούσε
τὸ πέσιμο τῆς μπόμπας, δλωσδιόλου κοντά του,
πάνω στὸ σκληρὸ δῶμα. Μιὰ στιγμὴ, ποὺ τοῦ
φάνηκε μιὰ ὥρα, πέρασε καὶ ἡ μπόμπα δὲν
ἔσκασε. Ο Πρασκούνιν ἐτρόμαξε, μιὰ ἔπειτα
σκέψη μηρίκε δὲν ἔπρεπε νὰ τρομάξῃ. Τοσος νὰ εἶχε
πέση μακρύτερα καὶ νὰ νόμιζε πώς ἀκούει τὸ
ἔμπυρο νὰ σφυρίζῃ στὸ πλαϊ του. Ανοιξε τὰ
μάτια καὶ εἶδε χαρούμενος τὸν Μιχαήλοφ ἔαπλω-
μένο δίπλα του· μὰ τὴν ίδια στιγμὴ εἶδε σὲ
λίγη ἀπόστασι, τὴν φλογισμένη μπόμπα νὰ γυ-
ρίζει σὰν σβούρα.

Ο φόρβος τὸν ἐπάγωσε, σταμάτησε μέσα του κάθει σκέψις, κάθει αἰσθημά ἐσκέπασε τὸ πρόσωπο μὲ τὰ δύο του χέρια.

Πέρασε ἀκόμα ἔνα δευτερόλεπτο καὶ χίλιες
έες, ἐλπίδες, συναισθήματα καὶ ἄναμνήσεις
φράσαν μπροστά του.

“Ποιὸν θὰ πάρῃ, ἐμένα ἡ τὸν Μιχαήλοφ, ἡ
ὑπὲρ τοὺς δύο;” Αν πάρῃ ἐμένα, ποῦ θὰ μὲ κτυ-
ψήσῃ; Στὸ κεφάλι, δῆλα τελείωσαν στὸ πόδι, θὰ
θῶν τὸ κόψουν..., θὰ πῶ νὰ μὲ γλωριφοριμή-
ουν καὶ θὰ ξήσω. Ισως νὰ πάρῃ μονάχα τὸν
Μιχαήλοφ καὶ θάξω νὰ διηγοῦμαι πώς εἴμαστε
καὶ καὶ πώς μὲ εἰχε βάψει τὸ αἷμα του. “Οχι,
οχι! είναι πιὸ κοντά σ’ ἐμένα... ἐμένα θὰ πάρῃ!
Θυμήθηκε τότε τὰ δώδεκα ρούμπλια ποὺ
εωστοῦσε τοῦ Μιχαήλοφ καὶ ἔνα ἄλλο χρέος
ὅν εἶχε ἀφήσει στὴν Πετρούπολι καὶ ποὺ
φρεπε νὰ τὸ ἔχη πληρωμένο ἀπὸ καιρό. Θυ-
μήθηκε ἔνα σκοπὸ τσιγγάνικο ποὺ τραγουδοῦσε
θές. Είδε μὲ τὴ φαντασία του καὶ τὴ γυναίκα
ὅν ἀγαποῦσε, μὲ μιὰ σκούφια μὲ λιλὰ κορδέ-
ς, καὶ κάποιον δὲποῖος τὸν εἶχε προσβάλει
ὅρα καὶ πέντε χρόνια χωρὶς νὰ πάρῃ πίσω τὴν
μη του μέσα σὲ δλες αὐτὲς τὶς εἰκόνες καὶ
λιες ἄλλες τὸ αἰσθημα του θανάτου δὲν τὸν
αφατοῦσε. «”Αν δὲν ἔσκαζε», συλλογίσθηκε, καὶ
λιγε ν’ ἀνοίξῃ τὰ μάτια μὲ τόλμη ἀπελπισμένου·
τὴν ἵδια στιγμή, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κλεισμένα
υ ἀκόμα βλέφαρα, μιὰ κόκκινη φωτιὰ κύνηθκε
τὴν δψι του κατιτὶ τὸν χτύπησε μὲ κρότο δια-
λεμένο, καταμεσὶς τοῦ στήθους σηκώθηκε φεύ-
γντας στὴν τύχη, τὸ σπαθί του ἔμπλεξε ἀνά-
σα στὰ πόδια, σκόνταψε καὶ ἔπεσε στὸ πλευρό.

«Δόξα σοι δ Θεός, δέν ἔπαθα τίποτα!» σκέθηκε καὶ ἔκανε νὰ ψάξῃ τὸ στῆθος του, μὰ ἵχερια του λὲς καὶ ἤταν δεμένα καὶ ἔνας μάγινος τοῦ ἐσφιγγε τὸ κεφάλι: ἔβλεπε νὰ τρέψουν μπροστά του στρατιῶτες καὶ μηχανικῶς ὃνδυς μετροῦσε:

«Ἐνας, δύο, τρεῖς στρατιῶτες καὶ ἕνας ἀξιωτικὸς ποὺ τοῦφυγε ὁ μανδύας!»

Μιὰ καινούρια λάμψη ἀστραφεῖ — ἡτανε βέ-
αια κανόνι. Ξαναρχίζουν πάλι. Νὰ πάλι στρα-
πτες: πέντε, ἕξη, ἑρτά· περούν μπροστά του
καὶ φοβήθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ πώς θὰ τὸν τσα-
παπτήσουν. Ἡθέλησε νὰ φωνάξῃ, νὰ πῇ πώς
ναι χτυπημένος, μὰ τὸ στόμα του ἡταν στεγνό,
γλῶσσα κολλημένη στὸν οὐρανίσκο καὶ ἔκαιε
τὸ δίνφα, καὶ ἔνοιωθε πώς τὸ στήθος του ἡταν
γρό, καὶ τὸ αἴσθημα αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ συλ-
γίζεται τὸ νερό... σὰν γὰ ἥθελε νὰ πῆ τὸ
γρό αὐτὸ ποὺ ἔνοιωθε. «Θὰ χτύπησα πέ-
τοντας» σκέφθηκε καὶ ὅλοενα πιὸ φοβισμένος
ἢ τὸν πατήσουν οἱ στρατιῶτες ποὺ ἔτρεχαν
προστά του, προσπάθησε πάλι νὰ φωνάξῃ:

«Πάστε με! . . .»

Δέν μπόρεσε καὶ ἔβγαλε ἔνα τρομερὸν ἀνα-
εναγμὸν ποὺ τρόμαξε καὶ δὲ ίδιος. Κατόπι, κόκ-
νες σπίδες χόρευαν μπροστά του τοῦ φάνηκε

πώς οι στρατιῶτες ἔρριχναν ἀπάνω του ἵνα σωρὸ πέτρες· οἱ σπίθες χόρευαν λιγώτερο τώρα, οἱ πέτρες, ποὺ ἔρριχναν, τὸν ἐπνιγαν δόλοντα: ἔβαλε τὰ δυνατά του γιὰ νὰ τὶς πετάξῃ ἀποπάνω του· ἔσπλαθμηκε, δὲν ἔβλεπε πιά, δὲν ἀκούε, δὲν ἐσκέπτετο, δὲν αἰσθανότανε. Εἶχε σκοτωθῆ ἐκεῖ στὴ θέσι του ἀπὸ τὸ σκάσιμο τῆς μπόμπας, ποὺ τὸν βρῆκε κατάστηθα.

Ο Κοζελτσόφ, πρεσβύτερος, ποὺ ὅλη τὴ νύχτα είχε καιρὸ νὰ κερδίσῃ καὶ νὰ ξαναχάσῃ δόλο του τὸ κέρδος, ἀκόμα καὶ τὸ χρυσάφι ποὺ εἶχε φαμένο μέσα στὶς φαφές τῆς στολῆς του, κοιμώτανε κατὰ τὰ ἔξιμερώματα στὸ στρατῶνα τοῦ πέμπτου προμαχῶνος, βαρὸ καὶ ἥσυχον ὑπνο, ὅταν ἔβούης ἡ φοβερὴ φωνή, ἀπὸ χίλια στόματα:

«Στὰ ὅπλα!»

«Σηκωθῆτε, Μιχαὴλ Σεμένοβιτς! »Εφοδος! τὸν φώναξε μιὰ φωνὴ στ' αὐτό.

— «Φάρσα παιδιάτη» ἀποκρίθη ἀνοίγοντας τὰ μάτια. Μὰ ὅταν εἴδε ἔναν ἀξιωματικό, ταραγμένος, κίτρινος, χαμένος νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὴ μιὰ γωνία στὴν ἄλλη, κατάλαβε ἀμέσως· καὶ ἡ σκέψις μήν τὸν πάρουν γιὰ δειλὸ σὲ μιὰ τέτοια κρίσιμη στιγμή, τὸν ἔκαμε νὰ πεταχθῇ ἀπάνω καὶ νὰ τρέξῃ νὰ βρῇ τοὺς στρατιῶτες του. Τὰ κανόνια ἦταν βουβά, μόνον τὸ τουφέκι βρούτοντες, ἐσφύριζαν οἱ σφαιρὲς ὅχι μία-μία, ἀλλὰ κοπάδια, ὅπως περνοῦν ἀπὸ πάνω μας τὸ φυτόπωρο τὰ πουλιά. «Ολο τὸ διάστημα ποὺ κατεῖχε τὴν παραμονὴ τὸ τάγμα του, ἦταν γεμάτο ἀπὸ καπνό, ἀπὸ φωνὲς καὶ κατάρες· σηγαίνοντας, ἀπήντησε στρατιῶτες καὶ πληγωμένους, καὶ τριάντα βήματα παρακάτω, εἶδε τὸν συντρόφον του κολλημένους στὸν τοῖχο.

«Τὸ Σβάρος ἔπεσε, τοῦ εἶπε ἔνας νέος ἀξιωματικός· χαθῆκαμε».

— «Κολοκύνθια!» ἀπήντησε μὲ θυμό· ἔτράβηξε τὸ σπαδάκι τοῦ καὶ: «Ἐμπρός, παιδιά» ἔφώναξε.

Η δυνατὴ καὶ ἥχητικὴ φωνή του τὸν ἐμψύχωσε καὶ ἔτρεξε ἐμπρός· πενήντα στρατιῶτες μὲ μιὰ φωνὴ τὸν ἀκολούθησαν· μόλις προχωρησαν στ' ἀνοικτά, βροχὴ ἀπὸ σφαιρὲς τοὺς δέχτηκε: δύο σφαιρὲς μαζὶ τὸν χτύπησαν, μὰ δὲν προφθασε νὰ κυττάξῃ ἀν ἦταν πληγωμένος ἡ ὅχι, γιατὶ μέσα στὸν καπνὸ ἔβλεπε μπροστά του ἀμπέχωνα μπλὲ καὶ πανταλόνια κόκκινα καὶ ἄκουε φωνὲς ποὺ δὲν ἦταν φωστικές. «Ενας Γάλλος, καθισμένος πάνω στὸ τεῖχος, κούνοῦσε

τὸ κεφάλι του φωνάζοντας. Ή πεποίθησις πώς θὰ σκοτονότανε ἐδιπλασίαζε τὸ θάρρος τοῦ Κοζελτσόφ· δόλοντα προχωροῦσε, μερικοὶ στρατιῶτες τὸν προπέρασαν, ἄλλοι βγῆκαν ἀπὸ ἄλλον δρόμο καὶ ἐνώθηκαν μαζὶ του ἡ ἀπόστασις ποὺ τοὺς χώριζε ἀπὸ τὰ μπλὲ ἀμπέχωνα ποὺ ἔφευγαν τρέχοντας πίσω πρὸς τὸν τάφρο τους, ἔμενε πάντα ἡ ἴδια, μὰ ἐσκόνταρτε δόλοντα πάνω σὲ πληγωμένους καὶ σκοτωμένους· δταν ἔφθασε στὸν ἔξτερικὸ τάφρο, θάμπωσαν τὰ μάτια του καὶ ἔνοιωσε ἔνα δυνατὸ πόνο στὸ στῆθος: ἔπειτα ἀπὸ μισὴ ὥρα βρισκότανε ξαπλωμένος πάνω σ' ἔνα φορεῖο κοντά στὸν στρατῶνα τοῦ Νικολάου. «Ηξερε τῷρα πῶς ἦταν πληγωμένος, μὰ δὲν πνοῦσε πιά· ἤθελε πολὺ νὰ μποροῦσε νὰ πῆ κατιτὶ δροσερὸ καὶ νὰ ξαπλωθῇ πιὸ διαπαυτικά.

«Ἐνας κοντὸς χονδρὸς γιατρὸς ἐπλησίασε καὶ τοῦ ξεκούμπωσε τὴν καπότα του. Ο Κοζελτσόφ ἔκυτταξε τὸν γιατρὸ ποὺ ἔξέταζε τὴν πληγὴ του χωρὶς νὰ τὸν πονέσῃ διόλου· δ γιατρὸς ἐσκέπτασε πάλι μὲ τὸ πουκάμισο τὴν πληγὴ, ἐσκούπισε τὰ δάκτυλά του πάνω στὸ ἐπανωφόρι του, καὶ πῆγε, χωρὶς λέξι νὰ εἰπῇ, στὸν παρακάτω πληγωμένο. Ο Κοζελτσόφ παρακολούθησε μηχανικῶς δτι γινόταν γύρω του, θυμηθῆκε τὸν πέμπτο προμαχῶνα καὶ αἰσθάνθηκε τὸν ἔαυτό του ἰκανοποιημένο: εἶχε γενναῖα κάμει τὸ χρέος του· ἦταν μάλιστα ἡ πρώτη φορὰ παὺ δὲν εἶχε παραπόνο μὲ τὸν ἔαυτό του. Ο γιατρὸς, ποὺ ἔδενε τὴν πληγὴ ἐνὸς ἄλλου ἀξιωματικοῦ, τὸν ἔδειξε τοῦ ἱερέως, ποὺ στεκότανε ἐκεῖ κρατῶντας τὸν σταυρό.

«Πεθαίνω λοιπόν;» τὸν ωάτησε δ Κοζελτσόφ βλέποντάς τον νὰ πλησιάζῃ.

Ο ιερεὺς δὲν ἀποκρίθη, είπε μίαν εἰνὴ καὶ τοῦ παρουσίασε τὸν σταυρό.

Ο θάνατος δὲν ἔτρόμαξε τὸν Κοζελτσόφ· μὲ τὸ ἀδύνατα χέρια του ἔφερε τὸν σταυρὸ στὰ χεῖλη του καὶ ἔκλαψε.

«Τοὺς διώξαμε τοὺς Γάλλους;» ωάτησε τὸν ιερέα μὲ σταθερὴ φωνή.

— Νικήσαμε πέρα - πέρα, ἀποκρίθη δ ιερεὺς, γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἔτοιμοθάνατο. Η γαλλικὴ σημαία ἐκύματιζε τώρα στὴν κορυφὴ τοῦ Μαλακόφ.

— «Δόξα σοι δ Θεός!» μισοεἶπε δ πληγωμένος, ποὺ τὰ δάκρυα κύλησαν πάνω στὸ πρωστό του χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃ. Πέρασε μπροστά του γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ εἰκὼν του ἀδελφοῦ του: «δ Θεός νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἴδια τύχη».

[Μετάφρασις Μ.]

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΪ

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΕΘΑΜΕΝΩΝ

Οι ἀθῶες, οἱ ἀγνὲς ψυχές, ὥ! δὲν πεθαίνουνε, ἀστέρια γίνονται, λουλούδια καὶ πουλάκια, εἶναι οἱ ψυχὲς ἀχτίδες ποὺ δὲν σβένουνε, στὰ οὐράνια ζοῦν, στοὺς κάμπους, μὲς τὰ ωάκια.

Τὴν πάναγνη ψυχὴ σου, ὥ πεθαίμενη, τὴν ζήτησα στοὺς ἀνθισμένους κάμπους, μήπως λουλούδι ἐπῆγε ἐκεῖ νὰ γένη... στοὺς ἀνθισμένους δὲν τὴν βρῆκα κάμπους.

Μὴν ἡ ψυχὴ σου ἐγίνηκε πουλάκι; Ἐπῆγα μιὰν αὐγὴ στὸ ἔρμο δάσος μὴ σ' ἀκούσω νὰ ψάλλῃς τραγουδάκι... σὰν πουλάκι δὲν σ' εὑρηκα στὸ δάσος.

Στὸν οὐρανὸ κύπταζα μιὰ βραδιά τ' ἀστρα, ποὺ ἐφέγγαν θλιβερὰ σὰν νεκροκέρια, καὶ σ' εὔρηκα καὶ σ' ἔνοιωσα ψηλὰ ποὺ ἐφώλιαζε ἡ ψυχὴ σου μὲς τ' ἀστέρια.

(Ζάκυνθος 1903)

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΓΟΡΑ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΧΡΩΝΩΝ ΚΑΙ Η ΠΗΓΗ ΚΛΕΨΥΔΡΑ

Α ἵ νῦν τελούμεναι ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν ὁμιβρίων ὑδάτων. Τὸ κατὰ πλάτος τῆς Στοᾶς ἔδαφος εἶναι ἀστρωτόν: Ὁπισθεν αὐτῆς ὑπάρχει ἔτερός τις ἰσοβαθμὸς χῶρος κεχωρισμένος διὰ μαρμαρίνου χαμηλοῦ στηλοβάτου, ἀστρωτός καὶ αὐτὸς καὶ διαιρούμενος εἰς μικρὰ δωμάτια (τὰ πωλητήρια τῶν ὀνίων), δῶν τινα διακρίνονται σαφῶς ἔχοντα μαρμάρινον τὸν πρόσθιον τοῖχον, διακοπτόμενον διὰ τῶν θυραιῶν ἀνοιγμάτων, ὑψούμενον δὲ μέχρις 1 1/2 περίπου μέτρου, ἔνθα ζώνη τις μετὰ κυματίουν ὡς γείσωμα ἀποδεικνύει ἡμῖν δτι ἡ ἀνωτέρα αὐτοῦ τοιχοδομία ἦτο ποτὲ ἔξι ἀλλοίου ὑλικοῦ κατεσκευασμένη. Ὁ τοῦχος οὗτος διαμάρτυρος πανταχοῦ δὲν σώζεται, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἐν τῷ πρόδοτος Δ. σκέλει τοῦ Γ. κίονες 7 ἀρράβδωτοι ἀνευ βάσεων καὶ οὐχὶ ἐν ἴσῃ ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσει, ἀποκεκρυμένοι δὲ ἐκ τῶν ἄνω ἐνυπάρχουσι. Περατοῦται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ἐν τῇ μαραρτόφρα πρὸς Ν. γραμμῇ τῆς δλῆς οἰκοδομῆς διὰ τοίχου ἐκ παρίνων λίθων συγκρατοῦντος τὸ φυσικὸν τῆς γῆς ψωμα.

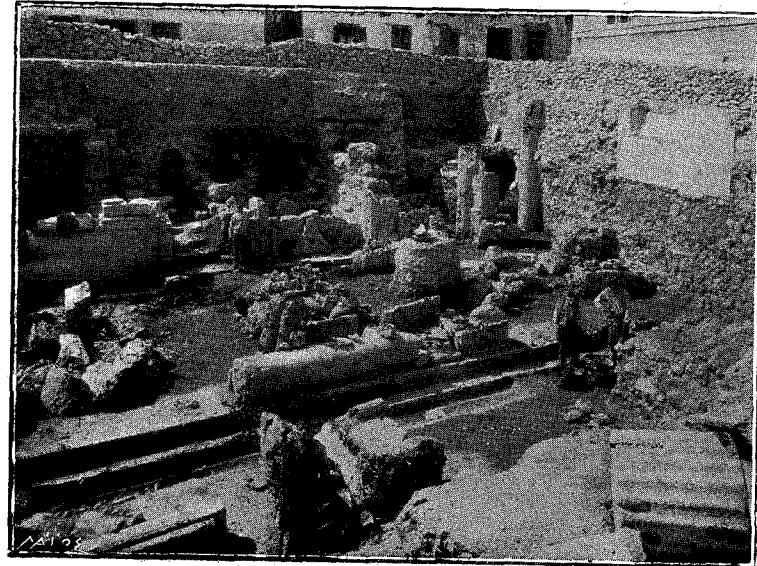
Πρὸς Α. δὲ τῆς Α. γραμμῆς τῆς δλῆς οἰκοδο-

μῆς κεῖται τὸ Πρόπυλον, ὅπερ εἶναι εὐρύχωρον καὶ ἐστρωμένον διὰ παχειῶν καὶ μεγίστων πλακῶν, καὶ κεκοσμημένον διὰ 4, πολὺ παχυτέρων τῶν τῆς Στοᾶς, κιόνων καὶ διὰ τριπλοῦ πυλαίου ἀνοίγματος πρὸς τὰ ἔντος. Μετὰ τοῦτο ἵστανται δύο μικρότεροι κίονες ὅρθοι καὶ ἔνθεν καὶ ἔνθεν παραστὰς κεκοιλοβωμένη. Καὶ οἱ κίονες οὗτοι, ὡς καὶ οἱ ὄλλοι, εἰσὶν ἀρράβδωτοι καὶ βαίνουσιν ἐπὶ βάσεων Ἰωνικῶν. Πρὸς τὸν Προπύλου ὑπάρχει ὑδραγωγὸς ἐπιμελῶς κατεσκευασμένος ἐπὶ πώδου. Τοιοῦτον δ' ὃν τὸ ἀρχαῖον τοῦτο λείψαντον τῶν Ἀθηνῶν, ἔλεγον ἐν τοῖς ἔμοις «Μνημείοις τῶν Ἀθηνῶν» σελ. 103¹, διτὶ δὲν ἐγνώσθη ἐπαρκῶς, εἴτε ἀρχιτεκτονικῶς, εἴτε ἄλλως ὅποιον τι ἦν, ἀλλ ὡς ἐκ τῆς τοπικῆς θέσεως, ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης δηλαδὴ δργανικῆς σχέσεως τοῦ τετρακιονίου τῆς Ἀρχηγέτιδος Ἀθηνᾶς πρὸς τὸ κτίσμα τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, τῆς ἔκπαλαι ἐκεὶ ἐνιδρυμένης, ήτις περιεῖχε Καισαρικήν διάταξιν περὶ τῶν καλλιεργούντων τὸ ἔλαιον καὶ τῆς ὀφειλομένης ὑπὸ αὐτῶν καταβολῆς φόρου εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἐκ τῆς εὐρέσεως ἀναθημάτων ἀγορανόμων ἐκ μαρμάρου μετὰ κοιλωμάτων χωρητικότητος καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τῆς στοᾶς, μεταξὺ δύο κιόνων, ἀνακαλύψεως 4 κοιλωμάτων, μικρῶν πυκλικῶν, δίκην τρυβίλων, δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν αὐτὸν Ἀγορὰν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Τὴν τοιαύτην δ' ἐπωνυμίαν τοῦ ἰδρύματος τούτου ἐπὶ μᾶλλον ἐπιβεβαιοῦσι καὶ αἱ εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαῖ:

- a) ΕΛΑΦΙΒΟ
ΛΙΟΥ ΤΟΠΟΣ
ΚΟΝΝΟΛΗΝΓΟΥ
- b) ΑΓΑΘΟΗ ΤΥΧΗ
ΤΟΠΟΣ
ΕΠΙΦΑΝΟΥ
- v) ΤΟΠΟΣ
ΑΓΑΘΟΚΛΗ
ΕΥΤΥΧΕΙΤΩ

αἵτινες πάντως ἐπιδηλωτικαὶ τόπων, ἐνθα ἐκάθηντο οἱ πωληταὶ ὀνίων, καὶ ἡ ἐκ τῆς περιφερείας τοῦ καταντικοῦ κίονος τῆς αὐτῆς σειρᾶς εὔρεσις λεπτῆς τινος γραμμῆς ὁρίζοντιον, μηκ.

¹ Π. Καστριώτου «Τὰ Μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν». Αθῆναι 1902.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ο,368, ήτις φαίνεται διτὶ ἐχρησίμευεν ὡς πήχυς ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς τῶν μετρονόμων χαραχθεῖσα. Σημειωτέον δ' ὅτι ἀμφότεραι αὐταὶ αἱ γραμμαὶ εὑροῦνται εἰς τὸ αὐτὸν ἀπὸ τῆς βάσεως ἐκατέρου τῶν κιόνων ὑψος, ἥτοι 1,664 τοῦ μέτρου. Τοσαῦτα ἀπεκαλύψαν αἱ ὑπὸ τοῦ Κοινωνίδη ἀνασκαφαῖ. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰκοσαετίᾳ δόλακληρος διέρρευσε καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία περὶ ἀλλὰ μᾶλλον ἐπείγοντα ἔργα στρέψασα τὴν ἑαυτῆς προσοχὴν ἥτοι: εἰς στερέωσιν ἴδιως τοῦ κινδυνεύοντος Παρθενώνος, τοῦ Ἐρεχθίου, τῶν Προπυλαίων, εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ Λέοντος τῆς Χαιρωνείας, εἰς τὴν ἰδρυσιν Μουσείων ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις καὶ εἰς ἄλλας ἀνασκαφὰς καὶ εἰς ἀνίδρυσιν τοῦ ἐν Φιγαλείᾳ Ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀγάγῃ εἰς πέρας τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας.

Ἐντυχῶς τὸ νῦν Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Μιστριώτου, ἐθεώρησεν ὡς ὑποχρέωσιν τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης καὶ τὴν βαθμηδὸν ἔξερευνησιν τοῦ ἐδάφους τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἀποκαλύψιν πολλῶν ἔτι ἀγνώστων οἰκοδομημάτων καὶ σημείων τῆς ἀρχαίας πόλεως, πρὸς ἀναφεύσεραν γνῶσιν τῆς τοπογραφίας αὐτῆς. Εἶναι δὲ γνωστόν, γνωστότατον ὅτι, ἐν ᾧ ἡ τοπογραφία τῆς Ῥώμης καθηγητὴ σχεδὸν τελείωσ, δυστυχῶς πολλῶν μνημείων καὶ ἱερῶν τῶν Ἀθηνῶν ἀγνοεῖται ἡ θέσις. Καὶ αὐτῆς τῆς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποκαλυψθείσης ἀγορᾶς τῶν δωματῶν χρόνων ἀγνοεῖται ἡ ἀληθὴ διοράμασία καὶ ἡ ἀριθμογραφία τῆς οἰκοδομῆς. Καὶ τοῦτο διότι

οὐδεμίᾳ ἐπιγραφῇ διαφωτίζουσά τι περὶ αὐτῆς εὑρέθη. Ἐντεῦθεν δὲ προσφυῶς καὶ ὑπὸ τοῦ Κοινωνίδη ὀνομάσθη ἀπλῶς «ἀγορὰ δωματῶν χρόνων». Ο Lolling ὀνόμασεν αὐτὴν Ἀγορανομεῖον.

“Ωστε, ὡς βλέπουσιν οἱ ἀναγνῶσται τῶν «Παναθηναίων», οὐδὲ αὐτὸν τὸ δνομα, οὐδὲ τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν δὲν κατώρθωσαν νὰ γνωστούσιν ἡμῖν αἱ ἀνασκαφαὶ αὐταὶ. Οὐχ' ἡτονᾶς ἔτις ἐπιστέμεν διτὶ αἱ περιατέρω ἐκσκαφαὶ θὰ δύνανται καθορίας ἡμῶν ταύτας.

“Ἡδη ἡ ἀνασκαφὴ προοχώρησε μέχρι τοῦ συνεχομένου οἰκοπέδου, ἐνθα δὲ οὐκία τοῦ Τυπάλδου, ητις καὶ κατηδαφίσθη ἀπαλλοτριωθέντος τοῦ χώρου. Ἐπίσης κατηδαφίσθη καὶ ἡ συνεχομένη μικρὰ καθολικὴ ἐκκλησία ἀπαλλοτριωθεῖσα καὶ αὐτῇ.

“Ως γνωστὸν δὲ ναΐσκος οὗτος, (ὅστις καὶ δὲν ἡρίθμει ήλικίαν πλέον τῶν διοράματων) εἰχεν ἐγκαταλειφθῆ πρὸς 20ετίας μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἐπὶ τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου μεγάλης ἐκκλησίας τῶν Καθολικῶν τῆς τιμωμένης ἐπὶ διοράματι τοῦ α' ἐπισκόπου Ἀθηνῶν Ἀγ. Διονυσίου. Ἐν τῷ ἀνασκαφέντι χώρῳ, ἐνθα δὲ οὐκία τοῦ Τυπάλδου, ἀπεκαλύφθη ἡ συνέχεια τῆς Στοᾶς τῆς Ἀγορᾶς 30 μέτρα ἐπὶ πλέον μετὰ τῶν ἐργαστηρίων καὶ κιόνων πολλῶν ἴσταμένων κατὰ χώραν, δυστυχῶς δύμως σωζομένων μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ, τινῶν μάλιστα εἰς ὑψος 4 μέτρων.

“Ἐνδρήματα δὲ ἀξιαὶ λόγου δυστυχῶς δὲν εὑρέθησαν, οὐδὲ ὑπῆρχεν ἐλπὶς νὰ ενδρεθῶσι, καθότι τὰ θεμέλια αὐτῆς εἶχον φθάσει μέχρι τοῦ κρηπιδώματος τῆς Στοᾶς. Ἐλάχιστα μόνον ἀρχιτεκτονικὰ καὶ τινα γλυπτὰ δῶλα ἡρωτηριασμένα εὑρέθησαν ἐκτισμένα ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας.

“Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἐργασιῶν ἐπίσης ἥλθεν εἰς φῶς πηγὴ ὑδατος, πηγάζουσα ἐκ τῶν ἀνωθεν τῆς ἀνασκαφῆς στρωμάτων, ἐκ τῶν Β. κλιτύων τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ πηγὴ αὐτὴ διαρκῶς ὄρει, ἔχουσα περὶ τὰ 100 δράμ. ὑδατος, δὲν δύνανται καθορίας νὰ εἶναι ἀλλη τις, ὡς μηδεμιᾶς ἄλλης ἀναφερομένης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἡ αὐτὴ αὐτῆς ἡ γνωστὴ Κλεψύδρα, ἡς τινος τὰ ὑδατα καταλείβονται ἀριθμῶς ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὸ Ωρολόγιον τοῦ Κυρρήστου (Υδραυλικὸν Ωρολόγιον).

“Ἡ πηγὴ αὐτὴ λοιπὸν νῦν ἀποδεικνύεται διτὶ κατήρχετο εἰς τὸ Ωρολόγιον τοῦ Κυρρήστου καὶ διήρχετο διὰ τῆς Ἀγορᾶς. Ως βλέπομεν δὲ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν, πλεῖστοι διχεῖοι καὶ ὑδραγωγεῖα πώρινα καὶ μαρμάρινα καὶ κρῆναι μετὰ κρουσῶν ἀγορουσι τὸ ὑδωρ εἰς τὰ διάφορα ἐργαστήρια, ἐν οἷς καὶ κοιλότητες ὑπάρχουσι ἐν τῷ ἐδάφει πρὸς ἐνθεσιν τῶν ὑδριῶν κατὰ τὴν ὑδρευσιν. Τὸ ὑδωρ τοῦτο ἦν βεβαίως ἀφθονώτατον κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν. Νῦν δὲ τίς οἰδε πῶς κατεχώσθη τὸ ὑδρογείον καὶ ἐφράχθη, τοῦ ὑδατος καταβιβωσικομένου ἐν καταβόθραις.

“Οπως ποτ' ἀνὴρ δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν διτὶ τὸ περισωμένον ὑδωρ εἶναι αὐτὸν τῆς Κλεψύδρας, διότι καὶ ἡ ποιότης τοῦ ὑδατος εἰναι ἡ αὐτή, δηλαδὴ ὑφάλμυρος ὡς τὸ τῆς Κλεψύδρας τῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὡς εἴποτε μὲν ἐν τοῖς «Μνημείοις τῶν Ἀθηνῶν» σελ. 84.

Ταῦτα ἀνευρέθησαν ἐκ τῶν γενομένων μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν, μένει δὲ ἡδη ἐπιρροσθοῦν αὐτῶν τὸ Στρατιωτικὸν Ἀρτοποιεῖον, ὅπερ κατεδαφίζομενον θὰ δώσῃ ἔξοδον πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀδριανοῦ (Παλαιαὶ Ἀγορᾶς ἡ καεῖσα).

Αθήνησι

Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ
Εφορος τοῦ Εθν. Αρχαιολ. Μουσείου

Τ Θ ΕΡΗΜΩΣΠΙΤΟ

Ο ἀνεμος τραγουδᾶ θλιβερά, παραπονετικά πάντοτε, καὶ τὸ κύμα τοῦ πελάγους ἀκούγεται νὰ σπάζῃ στὰ βράχια, νὰ κυλᾷ στὴν ἀμμούδια μὲν ἔνα θόρυβο κάποιας ἐργασίας βιαστικῆς. Κάποτε δόμιος τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀνέμου τὸ θλιβερὸν γίνεται κλάψιμο, οὐρλιασμα, καὶ διθύρων βούλησιν τοῦ κύματος δχι πὰ σπασίας, ἀλλὰ καταστροφῆς. Οἱ φωνὲς τῶν γλάρων, ποὺ σὲ μεγάλο πλῆθος βρίσκονται ἐκεῖ, εἰνε τὰ μόνα, ποὺ ποικίλουν τὸν θόρυβο τοῦ κύματος καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀνέμου.

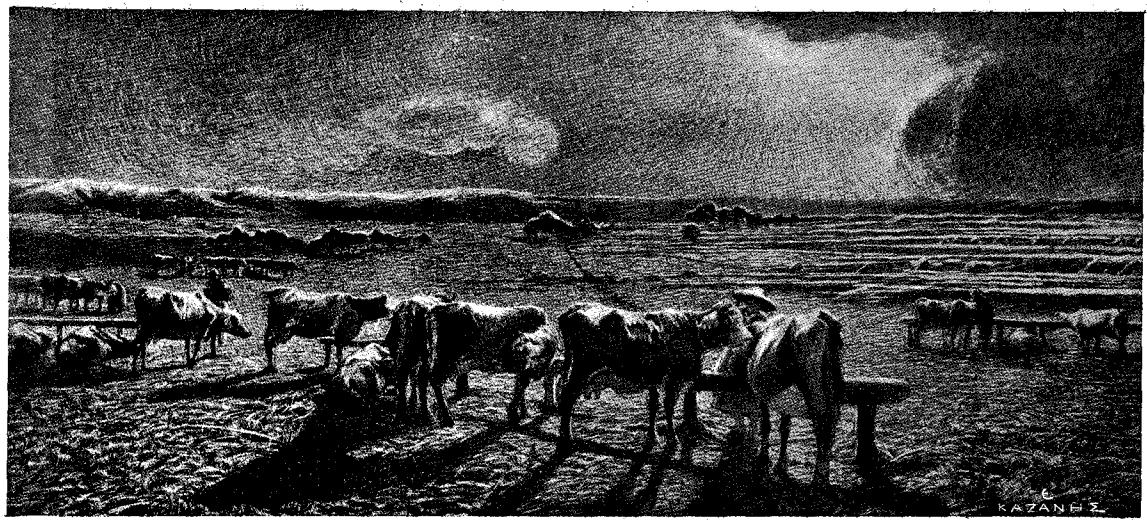
Τὸ ἐρημόσπιτο, χτισμένο σ' ἔνα βράχο, ἡταν δ μόνος σύντροφος τῆς ἐρημιᾶς, ποὺ ἀπλωνότανε σὲ ώρα πολλὴ ἐκεῖ τριγύρω.

“Ἡ γῆ ἡτανε βραχώδης καὶ κάτι ψηλὰ παράξενα χόρτα ἐβγαζε: οἱ βράχοι μαῦροι σὰν ἀπὸ πυρκαϊδῶν.

Καὶ τὸ ἐρημόσπιτο σὰ σικοπὸς στὸ ψήλωμα τῶν βράχων, φαινότανε νὰ κυτάζῃ τὴν ύδατασσα σὰν νὰ περίμενε κάποιον νὰ ἔληψῃ, κάποιον ποὺ εἶχε χαθῆ πίσω ἀπὸ τὸν τοίχο τὸν οὐράνιο.

Εἶχα φθάσει μὲ κακὴ διάθεσι. Ο διδηγός μου καθὼς κρατοῦσε τὸ μουσάρι του, τραγουδοῦσε διηγόφωνα ἔνα τραγοῦδι, ποὺ φαινόταν νὰ τὸ δασκάλεψαν δ ἀρέας δ θλιβερός καὶ δ κρότος δ μονότονος τοῦ κύματος. Όλο γιὰ ἐρημιᾶς ἐλεγε.

“Ἐνα δεντρὶ στὴν ἐρημιᾶ...

ΣΤΗ ΒΟΣΚΗ — ΥΠΟΣ ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΗ

Καὶ ὁ ἄνεμος στὰ αὐτιά μου τραγουδοῦσε καὶ αὐτὸς τραγοῦδι ἐρημιᾶς, καὶ τὸ κῦμα ποὺ ἀκούγοτανε νὰ χτυπᾷ, νὰ ἀπλώνεται, ἔλεγε, καὶ αὐτό, κάτι ἐρημο, κάτι σὸν παράπονο χλιάδων ψυχῶν χαμένων στὰ βάθη του. Καὶ ὅλος ὁ κόσμος σὰν νὰ εἴχε σβύσῃ πιά, νὰ εἴχαν χαθῆ οἱ ἄνθρωποι, ἡ ζωή, καὶ μόνος διαβάτης του κόσμου ἐρημος νὰ εἴμονται ἐνώ!

— Νά το! μοῦ εἶπε, ἀμα εἶδε τὸ ἐρημόσπιτο ὁ ὀδηγός μου.

Στὸ δρόμο, πὸν ἀρχίσῃ νὰ τραγουδᾷ, μοῦ εἶχε διηγηθῆ τὴν ἴστορία τοῦ Ἐρημόσπιτου. "Ητανε μιὰ μικρὴ περίεργη καὶ λυπητερὴ ἴστορία, ποὺ μ' ἔκανε νὰ λησμονήσω γιὰ λίγο τὴν στενοχώρια μουν.

Κύταζα, καθὼς περονοῦσα, τὸ σπίτι τὸ ἐρημο. "Ητανε ἔνα μεγάλο σπίτι μὲ δύο πατάματα, δυνατό, γερὸ μ' ὅλα τὰ χρόνια ποὺ εἴχε. Σωστὸ παταρύγιο πειρατῶν καὶ λαθρεμπόρων. Οἱ τοῖχοι του ἤτανε πρασινισμένοι καὶ ὁ τοῦχος τῆς μάνδρας μόνο μισογκρεμισμένος.

Ο ἄνεμος, ἔκει, σ' ἔνα στρίψιμο ἔγεινε πιὸ δυνατός, ἐσφύριζε τρελά, μανιακά.

Ο ὀδηγὸς εἶχε πάψῃ τὸ τραγοῦδι του καὶ κύταζε τὸ σπίτι καὶ αὐτὸς. Εαφνικὰ μοῦ λέγει.

— Δὲ σου φαίνεται ν' ἀκοῦς πλάια;

Ἀκροάθηκα. Ο ἄνεμος αὐτὸς θρηνοῦσε.

— Όχι.

— Μὰ ἀκουσε!

Τώρα ἀκουσα, ἡ μοῦ φάνηκε νὰ ἀκούω κλάμα μέσα στὸ σφύριγμα τοῦ ἄνεμου, κλάμα ἀνθρώπινο!

— Μπά! ὁ ἄνεμος τὰ φτειάχνει!

Ἡ φωνὴ τοῦ ὁδηγοῦ, τοῦ ὀγκώστου ἐκείνου ἀνθρώπου, ποὺ ὑπῆρξε γιὰ κάμποσες ὥρες σύντροφος μου, καὶ ποὺ λυπήθηκα, δταν τὸν εἶδα νὰ φεύγῃ καὶ νὰ χάνεται καβάλλα στὸ ζῶο ποὺ πρὶν ἔφερνε ἐμένα, ἡ φωνὴ του ἐρχότανε στὰ αὐτιά μου σὰν νὰ μοῦ θύμιζε πολλά, ποὺ λησμονοῦσα.

... Μόνο ἔνα σπίτι θὰ ἀπαντήσωμε στὸ δρόμο μας τώρα, ἔνα μονάχα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐρημο! Καὶ εἶναι ἀπὸ χρόνια πολλά ἔτσι, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ χάθηκαν οἱ δικοὶ του. Ἀπὸ τότε κανεὶς δὲν πάτησε μέσα, δῆλοι φοβοῦνται, γιατὶ ἀκούγονται φωνές, παλέματα καὶ βογκητά σὰν ἀνθρώπων ποὺ σφάζουν! ...

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, τώρα καὶ χρόνια πολλά, ἔμενε ἡ κήρα τοῦ καπετάνη Βόλγη μὲ τὰ δυό της παιδιὰ καὶ μιὰ κόρη τὴ Μέλπω, ποὺ δημοιά της στὴν ἐμορφιὰ δὲν βρισκόταν οὔτε στοῦ κάμπου τὰ χωριά, οὔτε στὰ βουνήσια. "Ητανε ὡραία σὰν τὶς κόρες, ποὺ βγαίνουν τὴ νύχτα δταν εἶνε φεγγάρι, στὶς καλαμιές κοντά. Ζοῦσαν μονιασμένα, εντυχισμένα στὸ σπίτι αὐτό, ποὺ ἀν καὶ ἤτανε μακρού ἀπ' τὴ κώρα, δὲν τοὺς ἔμελε, είχανε γείνη παιδιὰ τῆς ἐρημιᾶς πιά, γιατὶ ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ κουρσάρου Βόλγη ποὺ τὸ εἶχε κτίση, δυὸ γενεὲς Βόλγη εἶχαν περάση ἀπ' τὸ σπίτι αὐτό.

Τὴ Μέλπω τὴν λέγανε ἀδελφή τους τὰ παιδιά, ἀλλὰ πολλοὶ ἔσφανε ὅτι δὲν ἤτανε, καὶ ὅτι τὴν εἴχε βρῆ ὁ καπετάν Βόλγης, μικρή, μικρή, μιὰ νύχτα σ' ἔνα πλοϊο μεγάλο, ἐρημο, σκο-

τεινό, μὲ σπασμένα κατάρτια, ποὺ παράδερνε στὸ κῦμα. Πολλοὶ νέοι, τρελοὶ ἀπ' τὴν ἀγάπη της, τὴν είχαν ζητήση, ἀλλ' ἡ γοητὰ Βόλγη τὴν ἀρνήθηκε, δσο καλοὶ καὶ ἀν ἤτανε.

— Δὲν εἶνε ἀκόμα καιρός! . . . ἔλεγε. Καὶ τὴν ἀγαποῦσε πολὺ, ἡ γοητὰ Βόλγη τὴ Μέλπω, ίσως πιὸ πολὺ καὶ ἀπ' τὰ παιδιά της.

"Ἐνα πρωὶ καλοκαιριάτικο, πρὶν ἀκόμα φανῆ ὁ ἥλιος, ὁ Βάσος, ὁ δεύτερος γυιὸς τοῦ καπετάν Βόλγη, ἀκούσε κρότο στὴν πόρτα καὶ σηκώθηκε νὰ δῇ ποιὸς ἤτανε. Εἶδε τὴ Μέλπω νὰ βγαίνῃ ἔξω. Ντύθηκε γοητορά καὶ τὴν ἀκολούθησε νὰ δῇ ποὺ πάει.

Αὐτή, γοητορά βαδίζοντας, ἔφθασε σὲ μιὰ θέσι γεμάτη βράχια, δπως ἤτανε παντοῦ, ποὺ κάτω δημος τὸ κῦμα καλιότανε στὴν ἀμμουδιά. Ἐκεὶ τὴν ἔχασε. Αὐτὸς πλησίασε καὶ κρύφθηκε μέσα σὲ δυὸ βράχια, ποὺ πάνω των σὰ σκλάβος γυρτὸς μὲ τὴν δημπρέλα, ένα δενδρύλι ἔσκυβε πυκνόφυλλο.

Ἐδῶ καὶ κεῖ πηδοῦσαν πουλάκια ἀφίνοντας ἔνα μικρὸ κελάδημα, χρυσόμυγες ἔτρεχαν, πετοῦσαν βουζίζοντας πάνω ἀπ' τὰ λίγα ἄγρια χόρτα, καὶ πέρα στὴ θάλασσα οἱ γλάροι τρέχανε πάνω ἀπ' τὰ νερά.

"Ἐνα γέλιο ἀκούσε ξαφνικά, ἔνα γέλιο ποὺ ἤτανε σὰν πέσιμο νεροῦ ἀπὸ βρύση μαγική, σὰ γέλιο ἐρωτευμένης ἀνθρώπῳ νερούδιας! . . . Αὐτή γελοῦσε, ἡ Μέλπω, μόνη της, γελοῦσε σὰ θεὰ τῆς θάλασσας μὲ τὸ κῦμα, ποὺ ἐρχότανε σὰν ταπεινὸς προσκυνητὴς καὶ ἀπλονόταν στὰ πόδια της!

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΗ

Ο Βάσος λησμονήθηκε, χάμηκε κυττάζοντας... Ξαφνικά δύμως ένα γρήγορο περπάτημα τὸν έκανε νὰ κυττάξῃ ἐπάνω. "Ο ἀδελφός του! Εἶδε τὸν ἀδελφό του, τὸν Γιώργο, νὰ ἔρχεται γρήγορος ἐπάνω του μὲ ἀγριεμένα μάτια! Καὶ σὲ κείνα τὰ ἄγρια μάτια, ποὺ φαινότανε κάτι νὰ ταράξεται, εἶδε τὴν ἀγάπη τοῦ ἀδελφοῦ του στὴν πόρη ποὺ λουζότανε. Στὸ χέρι του ἔλαμπε ἔνα μαχαίρι..."

Χωρὶς νὰ βγάλῃ μιλιά, σέρνει καὶ αὐτὸς τὸ μαχαίρι του. Καὶ μὲ μᾶς ἀρχίζουνε νὰ παλεύουν σιωπηλά, χωρὶς φωνή, χωρὶς μιλιά σὰ νὰ φοβόντανε μή, ἀν μιλήσουν, πάψουν τὴν μάχην. Τὰ μάτια των δύμως λέγανε πολλά, ἀνοιχτά, μὲ κάτι, κακό, κακό νὰ λάμπῃ σαν κόλαση, ποὺ βράζει καὶ πλημμυρῷ ἀπ' ἀστραπές!

Ξαφνικά δὲ Γεωργος κλονίσθηκε, ἔκανε κάτι

τότε νὰ πῆ, ἀλλὰ δὲν ἡμιτόφεος καὶ ξαπλώθηκε κάτω στὴ γῆ. "Ο Βάσος, σὰν τρελὸς φρεύγει, ξαναγύρζει πάλι πίσω, βλέπει τὸ αἷμα ποὺ τρέχει ποτίζοντας τὴν ξερὴ γῆ, φωνάζει τὸν ἀδελφό καὶ μὴ παίρνοντας ἀπάντησι φεύγει πάλι, τρέχει στὸ Σχισμένο βράχο καὶ ἀπ' ἐκεῖ τινάζεται κάτω στὸν γκρεμό!"...

"Η γοητὰ ἥ μάννα τῶν τρελάθηκε, καὶ καϊφὸ πολὺ τὴ βλέπανε νὰ γυρίζῃ στὰ βράχια ζητῶντας τὰ παιδιά της, χωρὶς νὰ ἔχῃ κανένα νὰ τὴν προσέχῃ, γιατὶ ἥ κόρη μετὰ τὸ κακό χάμηκε ξαφνικά!... Τὶ ἔγεινε; Κανεὶς δὲν ἔμαθε!"...

Μόνο τὴν ἄλλη μέρα τοῦ σκοτωμοῦ, θαλασσινοί, ποὺ γύριζαν ἀπ' τὸ πέλαγος, διηγόντανε καὶ ἔλεγαν γιὰ ἔνα πλοιό, ποὺ εἶχανε ἀπαντήση τὴν νύχτα, ἔνα πλοιό, ποὺ ἔπλεε σκοτεινό, μὲ σινυστά τὰ φυνάρια καὶ σπασμένα κατάρτια!..."

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΗΜΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΝ ΕΡΕΥΝΑΝ

Οἱ "Ελληνες ἀπὸ τῶν μετ'" Αλέξανδρον χρόνων ἔδειξαν σχεδὸν πάντοτε ἀσύγχρωστον ἀμέλειαν πρὸς τὴν ἔξετασιν τῶν συγχρόνων πραγμάτων, σκεπτόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν ἀφαιρέσει ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας, διὸ καὶ παραμελουμένης τῆς οὐσίας τῶν ζητημάτων ἐπῆλθεν παρ' αὐτοῖς εἰς πολλὰ ζητήματα τυφλῇ ἔξαρτησις τῶν σκέψεων ἀπὸ τῆς παραδόσεως. Οὐδεὶς βεβαίως ἀρνεῖται ὅτι εἰς τὸν "Ελληνας κυρίως ἀνῆκε παντὶ ἀνήκει τὸ μέγια παρελθόν, τοῦ δποίου αὐτοὶ κυρίως εἶναι οἱ κληρονόμοι, καὶ ὅτι πολλὰς ἐθνικὰς ὠφελείας παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ἥ ἵδεα αὔτη, ἀλλὰ πάλιν μόνον δι τυφλώτων πρὸς τὰ πράγματα δύναται νὰ ἀρνηθῇ διὰ στενὴ ἀντιληψὶς τῆς ἵδεας ταύτης συνετέλεσεν ὡστε τώρα ἄλλοι λαοὶ ἐννοήσαντες τὴν οὐσίαν τοῦ ἀρχαίου βίου νὰ ἔχωσι τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς σπουδῆς αὐτοῦ καὶ νὰ εἶναι πραγματικοὶ ἀπόγονοι τῶν προγόνων ήμαν, ἐνῷ εἰς τὸν "Ελληνας στενὴ κατανόησις καὶ μίμησις τοῦ ἀρχαίου βίου παρήγαγε τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ζωῆς, ἐκ τῆς δποίας κατὰ μὲν τοὺς μετ'" Αλέξανδρον χρόνους προέκυψεν δι πιθηκισμός, τοῦ δποίου τὰ λείψανα μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων εἶναι καταφανῆ, κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους προέκυψεν δι βιντανισμός, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἥ καταστασις, τὴν δποίαν δλοὶ σήμερον βλέπομεν. Διότι συνειθίσαμεν εἰς δλα τὰ ζητήματα νὰ σκεπτόμεθα χωρὶς βάσιν, ἥτις εἶναι ἥ ἐμπειρία, ἥτοι τὸ πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν ήμῶν γινόμενον, τὸ δποίον καλῶς ἔννοούμενον

δίδει ζωὴν εἰς πᾶσαν σκέψιν καὶ πρᾶξιν. Διὰ τὴν ἔλλειψιν δὲ αὐτὴν προέρχεται σύγχισις πραγμάτων, εἰς τὴν δποίαν ἀναδεικνύονται οἱ ἐπιτήδειοι ἐκμεταλλευταί, οἱ δποῖοι τοιουτορόπως ἐκ τῶν ὑστέρων μεταβάλλονται εἰς φόρβεροὺς ἐχθροὺς τῆς προόδου.

Τοιουτορόπως ἔξηγείται πῶς δὲν κατωρθώσαμεν ἀκόμη νὰ ἔχωμεν εἰς εὐρὺν κύκλον σαφῆ συνείδησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διαφορᾶς ἀπ' αὐτῆς τῶν πρακτικῶν ζητημάτων, πῶς φορτωνόμεθα μὲ γνῶσιν νεκράν ἀνευ ἐπιχειρημάτων, πῶς γινόμεθα πολυμαθεῖς χωρὶς νὰ γινώμεθα παραγωγικοί, πῶς γινόμεθα φιλοπάτορες χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀληθῆ φιλοπατορίαν, πῶς λεγόμεθα ἡθικοί, χωρὶς νὰ ἔχωμεν σαφῆ ἔννοιαν τῆς ἀληθοῦς ἡθικῆς π.τ.λ.

"Ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ήμῶν κινήσει αἰσθητάτη εἶναι ἥ εἰς μεγάλην κλίμακα ἔλλειψις τῆς ἀνευ προκαταλήψεως ἔξετάσεως τῶν φαινομένων τοῦ νεωτέρου ήμῶν βίου καθ' δλην τὴν γραμμήν. Διὰ τοῦτο δὲ πολλάκις στερούμενοι ἐπιχειρημάτων στηριζούμενων ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκτρεπόμεθα εἰς κενόσπουδον μεγαληγορίαν καὶ ὑβρεῖς, διὰ τῶν δποίων οὐδὲν κατορθούμεν καὶ αἱ δποίαι ἀποδεικνύουσι μᾶλλον τὴν γυμνότητα ήμῶν. Ἀνεφάνη κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δ Fallmerayer, δ δποίος εἶπε τόσα εἰς βάρος ήμῶν καὶ ἡμεῖς οὐδὲν πρότερον κατωρθούμεν, πρὸ ἀνδρες σοφοὶ ἔξετάσαντες τὰ καθ' ἥμᾶς ἀντέκονταν ἀποτελέσματικῶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἀνδρός. Καὶ δύμως ἀν ἐμελετάτο ὑφ' ήμῶν δι μεσαιωνικὸς καὶ νεώτερος ήμῶν

ΣΠΟΥΔΗ — ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΗ

βίος προσηκόντως, οἵαν σωρείαν ἐπιχειρημάτων θὰ είχομεν ἀμέσως νὰ ἀντιτάξωμεν! Δυστυχῶς δὲν ἐσωφρονίσθημεν σημαντικῶς ἐκ τούτου καὶ ἔδειξαμεν ἀμέλειαν ἐγκληματικήν. Ἀφήνομεν πολλάκις διὰ τῆς ἀμελείας ήμῶν ταύτης τὴν ἔξετασιν πολλῶν ζωτικῶν ήμῶν ζητημάτων εἰς ξένους, οἱ δποῖοι περιπλτουσιν ἔνιστε διὰ τὴν ἀγνοιαν πολλῶν εἰς ἀτοπήματα καὶ ἔξαγονσιν σημαντικῶς διαφορῶν τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ο Ἐρασμος ἐκ διαφόρων παρατηρήσεων δρμηθεὶς κατεῖδε τὸ διάφορον τῆς ἀρχαίας προφορᾶς ἀπὸ τῆς νῦν. Ή τότε κατάστασις τῆς ἐπιστήμης δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ περιορίσῃ τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου καὶ μετεφέρθη τοῦτο καὶ εἰς τὸ πρακτικόν, ἔξ ού προέκυψεν δι πιθηκισμός, κατὰ τὸν δποίον τώρα ἀναγινώσκουσιν οἱ ἐν Εὐρώπῃ τὰ ἀρχαῖα Έλληνικά. Ή σύγχυσις αὕτη ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν ἀφήνειν ἔλευθέρων τὴν ἐπιστημονικὴν ἔξετασιν. Παρ' ήμων δὲ πλὴν τῶν ἄλλων τὸ πρᾶγμα ἔξελήθη καὶ ὡς ἐθνικὴ ὑπό-

χωρισμὸν τῶν ιδεῶν καὶ τὴν κατ' ἀξίαν ἐκτίμησιν ἐκάστης. Ή ἔνωσις τῶν δύο τούτων τρόπων τῆς ἔξετάσεως εἶναι ἥ μέθοδος, διὰ τῆς δποίας θὰ λύσωμεν καὶ πλεῖστα κοινωνικὰ ήμῶν ζητήματα κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸ τὰς ἀπαυτήσεις τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ.

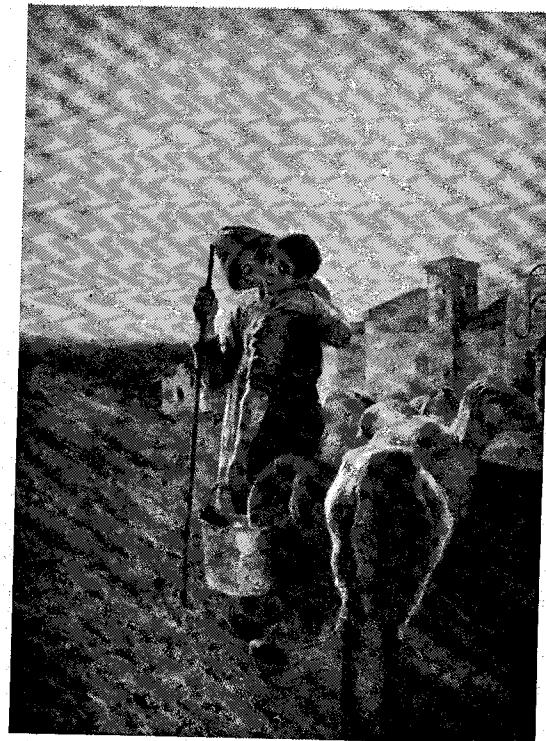
"Άλοτε ἐκ τῆς συγχύσεως ταύτης μέγαν θόρυβον ἥγειρε τὸ ζητήμα τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Έλληνικῆς γλώσσης. Ο Ἐρασμος ἐκ διαφόρων παρατηρήσεων δρμηθεὶς κατεῖδε τὸ διάφορον τῆς ἀρχαίας προφορᾶς ἀπὸ τῆς νῦν. Ή τότε κατάστασις τῆς ἐπιστήμης δὲν ἦτο εἰς θέσιν ἔξετερηκῆς μιμήσεως τῆς γλώσσης αὕτων, ἐνῷ καθῆκον ἔχομεν ἀκριβῶς τὸ ἔναντιον, τὴν δημιουργίαν καθαρῶν ἀντιλήψεων διὰ τῆς ἐκβολῆς παντὸς ἐπεισάκτου.

8

θεσις καὶ συστηματικῶς ἡρονήθημεν πᾶσαν μεταβολὴν διὰ νὰ ἔποστηρέωμεν δῆθεν τὸ ἀλώβητον τοῦ ἔθνισμοῦ ἡμῶν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων καταγωγήν. Μόλις ἐσχάτως ἡρχισαν τὰ πράγματα νὰ τίθενται εἰς τὴν θέσιν τῶν διὰ τῆς ἐπιστημένης μελέτης τῶν παλαιῶν καὶ νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσῶν πηγῶν καὶ διὰ τῆς διακρίσεως τοῦ ζητήματος εἰς ἐπιστημονικὸν καὶ πρακτικόν. Γνωστοῦ δύντος διὰ πᾶσα γλῶσσα ὑφίσταται διηγεκτὴ ἔξελιξιν, ἐπιστημονικὸν εἶναι τὸ ζῆτημα τῆς ἐξαριθμώσεως τῆς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς αὐτῆς ἀπὸ τῆς κλασικῆς μέχρι τῆς σημερινῆς καὶ ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν παρακολούθησις τῆς διηγεκτοῦς ἔξελιξεως. Πρακτικὸν δὲ εἶναι τὸ ζῆτημα, ἀνὴρ οὗ ὁ εἶναι εὐρισκόμεθα ἐν τῷ δικαίῳ ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. "Οταν ἔχωρισθησαν τὰ ζητήματα, καὶ ἡ ἐπιστήμη καθαρὰ πλέον πάσης προκαταλήψεως προηγώησεν εἰς τὴν ἔξετασιν καὶ ἔξηριβωσε πολλά, εὐρέη διὰ τὰ πλεῖστα φωνητικὰ φαινόμενα τῆς Νεοελληνικῆς ἡρχισαν ἥδη ἀπὸ τῶν μετ'" Ἀλέξανδρον χρόνων. Κατ' ἀκολουθίαν ἐφωτίσθη καὶ τὸ πρακτικὸν μέρος τοῦ ζητήματος καὶ ἐλύθη μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν, διότι μικρότερον ἰστορικὸν σφάλμα διαπράττομεν ἡμεῖς ἀναγνώσκοντες μὲ προφορὰν 2,000 περίποτον ἐτῶν τὰ συγγράμματα τῆς ἀρχαίας περιόδου ἀπὸ τοὺς ἔνοντος, οἱ δοποῖοι μὲ τὴν προφορὰν τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰώνος καὶ ταύτην ἥλλοιωμένην καὶ μὴ ἔχηριψιμένην ἐντελῶς ἔτι ἀναγνώσκουσι καὶ τὰ παλαιότερα τοῦ 5^{ου} αἰώνος συγγράμματα καὶ δῆλα τὰ τῶν μετ" Ἀλέξανδρον περιόδων.

Τὸ δίκαιον ἡμῶν τοῦτο ὑποστηρίζουσι καὶ ἄλλοι δευτερεύοντες λόγοι, διὰ τὴν ἡμᾶς ὡς αληρονύμους τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πρέπει νὰ ἀκολουθῶσιν οἱ ἔνοντος καὶ διὰ τῆς προφορᾶς ἡμῶν ὅτα βοηθηθῶσιν οὗτοι εἰς τὴν εὐκολωτέραν ἐκμάθησιν τῆς Νεοελληνικῆς, τῆς δοποίας ἡ ἀξία ὡς σπουδαίου βοηθήματος τῶν φιλολογικῶν μελετῶν πρὸ πολλοῦ ἀνεγνωρίσθη. Πόσον λαμπρότερα φαίνεται ἡ λογικὴ αὐτὴ ἀπὸ τὸν μωρὸν φανατισμὸν μερικῶν δῆθεν ἔθνικῶν ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν!

"Οπως εἰς τὸ ζῆτημα τοῦτο μελέτη τῶν πραγμάτων καὶ διάκρισις ἐπιστήμης καὶ πρόξεως ἐδημιούργησαν τὴν μέθοδον, διὰ τῆς δοποίας προήχθη ἡ ἐπιστήμη καὶ ἐφωτίσθη ἡ πρᾶξις, οὕτω καὶ ἐν τῷ γενικῷ ζῆτηματι τῆς ἰστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ δὴ καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔξετάσεως τῆς δημάρδους ἡμῶν γλώσσης δὲν πρέπει νὸ παρεμβάλλεται ὃς καλύμα ἡ πρακτικὴ. Ἰδέα τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν ζητήματος. Συχνὰ δυστυχῶς παρ' ἡμῖν συμβάνει νὰ ἀκούωμεν διὰ τὴν τελειότητα τοῦ εἴδους καὶ τὴν πρακτικὴν ἐξ αὐτῶν ὀφέλειαν, συγ-

ΑΓΑΠΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΗ

χέοντες δὲ τὴν μετὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον κατάπτωσιν τῆς λογοτεχνίας πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἔρευναν αὐτῆς, ἐθεώρουν ἀνάξιον τοῦ κόπου νὰ ὀσχολῶνται περὶ τὰς μεταγενεστέρας περιόδους τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἡ ἐπραττον τοῦτο μόνον ἐφ' ὅσον ἥλπιζον διὰ τοιαύτης ἔρευνης ὅτα διὰφωτίσωσι τὴν κλασσικὴν ἐποχήν. «Οὐδὲν καλὸν δύναται τις νὰ περιμένῃ ἀπὸ ἀνθρώπους συντάσσοντας τὴν ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴν» εἶναι τὸ περίφημον ἐπὶ μαρκὸν ἐπικρατήσαν ἀπόφθεγμα καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰώνος ἔτι ὁ πολὺς Κόβητος ἐθεώρει τὴν γλῶσσαν τῶν μεταγενεστέρων περιόδων ὡς «χυδαῖον ἴδιωμα, δι' οὗ ἡ ἐκβαρβαρωθεῖσα Ἑλλὰς ἐψέλλιζε».

"Ἡ τῆς μεσαιωνικῆς περιόδου γλῶσσα ἐκρίνετο χειρότερον ἀκόμη, ὡς ἐν γένει καὶ τὰ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἐπιπόλαιώς ἔξητάζοντο, περὶ δὲ τῆς Νεοελληνικῆς ἐφρόνοντο διὰ εἶναι «χυδαῖον ἴδιωμα προελθὸν ἐξ ἀναμείξεως ἴσχυρᾶς πρὸς πολυπληθῆ ἔνα στοιχεῖα». Οἱ ἔρευνηται λοιπὸν τῶν μεταγενεστέρων περιόδων τῆς Ἑλληνικῆς δὲν ἥδυναντο νὰ ἔχωσι τὴν ὅρθην μέθοδον, διότι οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ ἐννοήσωσι τὴν συνεχῆ ἔξελιξιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ νὰ ἀντιληφθῶσιν αὐτῆς ὡς δόλου. Εἰς τοῦτο συνετέλει πρὸς τῇ ἐκ τῶν προτέρων προκαταλήψει καὶ ὁ μεικτὸς χαρακτήρος τῆς τότε γνωστῆς Ἑλληνικῆς γραμματείας καὶ ἡ διακεκομένη παράδοσις παρουσιάζουσα κάσματα πολλά, ὡστε νὰ εἶναι δύσκολος ἡ σύνδεσι τῶν διαφόρων περιόδων. Οὕτω λοιπὸν ὁ Πολύβιος ἔξεταζόμενος ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἱδρυτής νέου γλωσσικοῦ ἴδιωματος ἀτομικοῦ. Ἡ γλῶσσα τῆς Ἄγιας Γράφης ἔξεταζομένη καθ' ἔαυτὴν ἦ συνεκρίνετο μᾶλλον πρὸς τὰς Σημιτικὰς γλώσσας καὶ πολλὰ ἐπομένως Ἑλληνικώτατα ἐνομίζοντο. Σημιτικαὶ ἐπιδράσεις, ἡ ὑπὸ ἀλλων θρησκολήπτων ἐθεωρεῖτο ὡς κατ' ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἅγιου Πνεύματος γραφεῖσα καὶ διὰ τοῦ ἐπρεπε νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἴδιον γλωσσικὸν ἴδιωμα ἐνδιαφέρον μόνον τοὺς θεολόγους. Παρημελεῖτο ἐντελῶς ὑπὸ γλωσσικὴν ἐποψιν ἡ Βυζαντιακὴ περιόδος ὡς ἀναξία λόγου διαφορὰ καὶ οἱ συγγραφεῖς αὐτῆς ἡρμηνεύοντο μόνον διὰ τοὺς βοηθητικοὺς σκοπούς.

Περὶ δὲ τῆς Νεοελληνικῆς ποικίλαι γνῶμαι ἔξεφέροντο. Οἱ μέν, ὡς καὶ νῦν πολλοὶ παρ' ἡμῖν, ἔξω πάσης ἐπιστημονικῆς ἔρευνης, δὲν διέκρινον καὶ τὸ ζῆτημα, ἀλλὰ Νεοελληνικὴν λέγοντες ἥννόουν μόνον τὴν κατὰ παράδοσιν γραφομένην, τὴν δὲ διμιουργήν ἀπεκρινττον ὡς «χυδαῖαν καὶ βάρβαρον». Ἀλλοὶ ἡθελον μὲν νὰ ἔξετάσωσι τὰ κατ' αὐτήν, ὀλλὰ περιέπιπτον εἰς πλεῖστα σφάλματα διὰ δύο κνησίων λόγους. Πρῶτον διότι δὲν είχον σαφῆ ἴδεαν τοῦ πράγ-

ματος ὃ ἔξήταζον ὡς στερούμενοι ἀφ' ἐνδος πολλοῦ πρώτου ὑλικοῦ, ἀφ' ἔτερου δὲ διότι δὲν διέκρινον σαφῶς τὸ κατὰ συνθήκην γραφόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰστορικῶς παραδοθέντος δημώδους. Δεύτερον δὲ διότι καὶ τὸ ὑπάρχον ἔξήταζον μεμονωμένως, ὀλλευτικῶς συμπαθείας περιόδους. Λιὰ τοῦτο, ἀναμιγνυομένων καὶ ἀλλων δευτερεύοντων λόγων, ἴδιως τῆς συμπαθείας ἡ ἀντιπαθείας πρὸς τοὺς νέους Ἑλληνας τῶν δύο φατριῶν τῶν διὰ τῶν θεωριῶν τοῦ Fallmerayer προκατιψασῶν, διέστατο καὶ αἱ γνῶμαι τῶν ἔρευνητῶν, κοινὸν γνῶμισμα ἔχουσαι πᾶσαι μόνον τὴν ἔλλειψιν τῆς ἔξετάσεως τῆς Ἰστορικῆς ἔξελιξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας μέχρι τοῦδε. Καὶ οἱ μὲν προσεπάθουν πᾶν στοιχεῖον τῆς Νεοελληνικῆς νὰ ἀποδεῖξωσιν

ΣΤΗ ΒΡΥΞΗ

ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΗ

ἀρχαῖον, εὑρισκον ἐν αὐτῇ ἀρχαιότατα στοιχεῖα, οἶον τὸ γὰρ τὸ F, πολλὰ ἔξηγουν ἐκ προϊστοριῶν διζῶν καὶ τῆς σανσκριτῆς ἔτι καὶ ἐν γένει τὰ πλεῖστα φαινόμενα τῆς Νεοελληνικῆς ἔξηγουν ὡς Δωρισμοὺς καὶ Αἰολισμούς. Οἱ δὲ ἀντίθετοι παρίσταντον τὴν Νεοελληνικὴν ὡς προκύψασαν ἀπὸ μεῖγμα ξένων στοιχείων μὲν μικρόν τινα ἀρχαῖον πυρῆνα. Πᾶν δοτὶ δὲν ἔξηγετο ἐκ πρώτης δψεως ἐκ τῆς ἀρχαίας ἢτο κατ' αὐτοὺς ξένον. Τοιουτορόπως δὲ πλεῖστα φαινόμενα τῆς Ἑλληνικῆς πρὸ αἰώνων ἐπικρατήσαντα ἐνομίζοντο ὡς ξέναι ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς Νεοελληνικῆς, ὡς π. χ. ὁ Ἰωτακισμός, ἢ ἀπώλεια τοῦ ἀπαρεμφάτου κ.λ.π. κ.λ.π.

Ταῦτα ἐπεκράτουν μέχρι πρὸ 3 ή 4 δεκαετηρίδων, διετοῦ ἐπῆλθεν ἡ τροπὴ διὰ τῆς δρυῆς μεθόδου. Ἐπληθύνθησαν αἱ ἐπιγραφαὶ, ἀνεκαλύφθη πλῆθος παπύρων, ἐδόθη ὁμηρίας εἰς τὰς Βυζαντιακὰς σπουδάς, ἐπλουτίσθη ἡ Νεοελληνικὴ διὰ πολλῶν συλλογῶν ὑλιού καὶ τοιουτορόπως κατωρθώθη νὰ ἐπέλθῃ ποιά τις σύνδεσις τῶν πρότερον κεχωρισμένων περιόδων καὶ νὰ σχηματισθῇ ἡ ἀντίληψης τῆς ἐνότητος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ φιλοσοφικὴ ἔπειτα καὶ ἀνευ προκαταλήψεως ἔρευνα τῶν πραγμάτων, εἰς ἣν πολλοὶ διεκρίθησαν διὰ σοβαρῶν ἔργασιῶν, ἔθεσε τὸ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των. Ἀνεγνωρίσθη δοτὶ, ὡς δλαὶ αἱ γλώσσαι, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἔπαθε μεταβολὰς σὺν τῷ χρόνῳ ἀλλ᾽ ὀλιγωτέρας πάσης ἄλλης διὰ τὸν συντηρητικὸν χρωματῆρα αὐτῆς, καὶ δοτὶ κακῶς ἔχαρακτηρίζετο ἡ ἴστορικὴ αὐτὴ ἔξειλιξ ὡς διαφθορὰ καὶ κατάπτωσις, διότι ἡ ἰδέα αὐτὴ μόνον πρακτικῶς ἔχει θέσιν, ἐνῷ ἡ ἐπιστήμη τὸ πᾶν ἀνευ διακρίσεως θεωρεῖ ἐπίσης ἄξιον ἔξετάσεως. Ἐκ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου διὰ τῆς Πανελλήνιου Κοινῆς καὶ τῆς μεσαιωνικῆς προϊήθεν ἡ δημώδης ἥμων γλῶσσα, ὡς σώζεται τώρα εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Ἀνεγνωρίσθη τὸ πολύτιμον αὐτῆς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ δυσχερεστάτου διὰ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις καὶ τὸ ἀνάμεικτον τῶν γραπτῶν μνημείων οἰκοδομήματος τῆς ἴστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Κατενοήθη δοτὶ οὐδεμίαν ἀναβολὴν ἐπιδεχομένη προχέρεωσις πρὸς τὴν ἐπιστήμην εἶναι ὁ καταρτισμὸς Νεοελληνικοῦ λεξικοῦ διὰ τῆς περιουσλογῆς παντὸς τοῦ σφραγίδων εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ὑλιοῦ. Τὰ δὲ γενόμενα μέχρι τοῦδε εἶναι ἀσήμαντα, ἐνῷ ἡδη ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραῆς πρὸ ἐνὸς δλου αἰώνος, πρὸν ἡ ἀναφανῇ ἔτι ἡ γλώσσολογία, τόσον δξεδερῶς ἀντελήφθη τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ τόσον λαμπρὸν παράδειγμα ἔδωκε διὰ τῶν Ἀτάκτων του καὶ τῶν ἄλλων μελετῶν του. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἐκνιριάρχησεν ἡ ὄρθη μέθοδος τῆς ἐφεύνης καὶ προσχώρησεν ἡ ἐπιστήμη, ἥρχισαν ἔπειτα νὰ κρίνωνται πεφωτισμένως καὶ τὰ διάφορα ἄλλα

ζητήματα ἐπιστημονικά τε καὶ πρακτικά. Αἱ ὄνομασίαι «χυδαῖον, βάρβαρον, ἀπόρροια δουλείας» κ.λ.π. ἀπεδείχθησαν ὡς ἀπότελεσμα ἡ καθαρᾶς ὀμαθείας ἢ φανατικῆς προκαταλήψεως. Κατενοήθη διατὶ ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ περιόδῳ ἐπεκράτησεν ὁ Ἀττικισμὸς καὶ περαιτέρω ἐπῆλθεν ἡ ἔξαρτησις ἀπὸ τῆς παραδόσεως μέχρι σήμερον καὶ ἔξητάσθησαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τάσεως ταύτης. Ἡ γλῶσσα τῶν ἐλευθεριαζόντων συγγραφέων τῶν διαφόρων ἐποχῶν δὲν εἶναι διαφθορά, ἀλλὰ εἰκάν τις τοῦ συγχρόνου ἐκάστοτε γλωσσικοῦ ἰδιώματος περιβεβλημένου ποὺ περισσότερον καὶ ποὺ ὅλη τὴν ἐνδυματικής. Οἱ πάπυροι καὶ αἱ ἀπλούστεραι ἐπιγραφαὶ εἶναι οἱ παριστῶντες γλῶσσαν μᾶλλον πλησιεστέραν πρὸς τὴν ζῶσαν. Ὁ Πολύβιος δὲν εἶναι ἰδρυτὴς νέου ἰδιώματος, ἀλλὰ ἡ κοιλούνθησε πιστότερον τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του. Ἡ Ἄγια Γραφὴ εἶνε ἡ δημώδης γλῶσσα τῆς ἐποχῆς. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι εἶναι οἱ δημιοτικίζοντες συγγραφεῖς τῶν χρόνων των. Ἡ ἀπὸ τοῦ 11^{ου} αἰώνος δημώδης Βυζαντιακὴ γραμματεία εἶναι ἡ καθαρωτέρα πως μορφὴ τῆς τότε ζώσης γλώσσης, ἡ ὅποια τώρα σώζεται εἰς τὰς Νεοελληνικὰς διαλέκτους. Ἡ ἐπιστήμη τώρα ἔργον ἔχει ἀπὸ δλην ὀντὴν τὴν ἴστορικὴν ἔξειλιξιν νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ μὴ συγχρόνον ἐκάστοτε ἐπικάλυμμα τῆς κατὰ παράδοσιν γραφομένης γλώσσης καὶ νὰ δρῖσῃ τοῦτο μὲν τί ἡτο ἐκάστοτε τὸ ζῶν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, τοῦτο δὲ διὰ τίνων βαθμιαίων μεταβάσεων κατέληξεν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν σημερινήν του μορφὴν εἰς τὰς Νεοελληνικὰς διαλέκτους.

Ἄφοῦ δὲ τοιουτορόπως προϊήθη ἡ ἐπιστήμη ἐκρίθησαν πλέον καλύτερον καὶ τὰ πρακτικὰ ζητήματα. Αἱ ἐσχάτως προκληθεῖσαι συζητήσεις διὰ τὸ γλωσσικὸν ἥμων ζήτημα ἀπέδειξαν ἀπαξ ἔτι δοτὶ τοῦτο τότε μόνον θὰ κατανοηθῇ τελειωτικῶς; δταν προχωρήσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς δημώδους. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πάντοτε ὡς οἰονεὶ ἐπίσημον γλῶσσαν διὰ τὰς πρακτικὰς του χρήσεις εἴχε γλωσσικὸν ἰδίωμα ἔξαρτώμενον ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου. Ἡ πρωτότυπος φιλολογικὴ παράγωγή του δμως ἀντερροσπεύτε πάντοτε κυρίως ἀπὸ τὴν ζῶσαν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ δ ἀγάν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ρευμάτων ἔξακολονθεῖ μέχρι τοῦδε. Ὁπως πάντοτε, οὕτω καὶ τώρα, ἵνα μὴ περιπέσωμεν πλέον τὸ ἔξης οὕτε εἰς τοὺς ἀγόνους καὶ ἀχάριτας ἀγώνας τῶν Ἀττικιστῶν καὶ Ἀνταττικιστῶν, οὕτε εἰς τὰς φανατικὰς καὶ ἐμπαθεῖς συζητήσεις τὰς ἀπὸ τοῦ 18^{ου} αἰώνος καὶ ἐφεξῆς, οὕτε εἰς τὰ πρότινος ἔκτροπα, πρέπει νὰ ἔξετάσωμεν τί ἔχομεν, ἵνα συμφώνως συμβιβασθῶσι τὰ ὑπάρχοντα. Ἔχομεν ἀφ' ἐνὸς τὴν γραφομένην ἥμων γλῶσσαν, τὴν ἔξυπηρετήσασαν μέχρι τοῦδε τὸ ἔθνος

πρακτικῶς, ἐπιδράσασαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ ἐν γένει συνδεδεμένην πρὸς πᾶσαν ἥμων τὴν σύγχρονον ἐν πολλοῖς πνευματικὴν ἔξειλιξιν καὶ ἀναπόσταστον ἀφ' ἥμων.³ Εξ ἀλλού ἔχομεν κοινὴν τινα ἀκατασκεύαστον ἀκόμη γλῶσσαν, καταληπτὴν εἰς εὐρύτατον κύκλον, ἦτις εἶναι ἐνδειγμένη ὡς δργανον τῆς πρωτοτύπου ἥμων φιλολογικῆς παραγωγῆς. Μέχρι τοῦδε δὲν ἀγάν μεταξὺ τῶν δύο τούτων στρωμάτων καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι ὑποχωρήσεις ἥσαν μικρά, διότι μικρὰ εἶναι καὶ ἡ πρωτότυπος ἥμων φιλολογία. Τρίτον δὲ ἔχομεν καὶ τὸ δημώδες ὑλικὸν τῶν προτέρων ἰδεῶν περὶ τῆς εὐγενίας, μεγαλείου, ἔξοχότητος, περιουσίου κ.τ.λ. καὶ καταδίωξις τῶν τε ἐκμεταλλευμένων τὰς δύνανται νὰ ληφθῶσι σοβαρῶς ὑπ' ὅψιν. Τὰ τρία ταῦτα δεδομένα εἶναι ἔκεινα, ἐφ' ὃν θὰ ἔργασθων μέλλον.

Καὶ πρῶτον οἱ ἐπιστήμονες καθήκον ἔχουσι νὰ καταπολεμήσωσι τοὺς διὰ ἰδεῶν στενοκεφάλων καὶ τυραννικῶν ἐπεμβαίνοντας εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀλλων, ἵνα δημιουργήσωσιν ἐλευθερίαν σκέψεων καὶ καθαρὰς ἀντιλήψεις. Δεύτερον καθήκον τῶν ἐπιστημόνων εἶναι ἡ περισυλλογὴ καὶ ἔξετασις τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ τῆς Νεοελληνικῆς, ἵνα κριθῇ τί εἶναι τὸ μᾶλιστα διαδεδομένον καὶ τί τὸ τοπικῶς περιωρισμένον, καὶ ἡ ἐρμηνεία τούτου. Τῶν δὲ λογοτεχνῶν τὸ καθήκον εἶναι ἡ μετὰ προηγουμένην πεφωτισμένην παίδευσιν, ἵνα γνωρίσωσι τὸ μᾶλλον πρόσφορον δργανον, δημιουργικὴ ἔργασία ἐπὶ πεποιθήσεων καὶ οὐχὶ προλήψεων στηριζομένη. Τῶν δὲ ἀλλων λογίων καθήκον εἶναι νὰ γράφωσιν

οὗτως ὥστε κύριον αὗτῶν μέλημα νὰ ἔχωσι τὴν μεγίστην τῶν ἀρετῶν γλώσσης τινός, τὴν δσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν σαφήνειαν. Ταῦτα πράττοντες θὰ λύσωμεν εὐκόλως καὶ κατ' εὐχὴν τὸ πολύκροτον καταστὰν γλωσσικὸν ἥμων ζήτημα.

“Οπως δὲ εἰς ταῦτα, οὕτω καὶ εἰς δλα τὰ ἄλλα ἐδνηικά καὶ κοινωνικά ἥμων ζητήματα τοῦτο πρῶτον πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ δρμαλμῶν, τὴν δημιουργίαν δρμῆς μεθόδου τοῦ σκέπτεοθαι. Πρῶτον μέλημα εἶναι ἡ ἐκβολὴ ἀπὸ τῆς σκέψεως τῶν ἔχοντας γλωσσικοῦ ιδιώματος περιβεβλημένου ποὺ περισσότερον καὶ ποὺ ὅλη τὴν ἐνδυματικής. Τρίτον δὲ ἔχομεν καὶ τὸ δημώδες ὑλικὸν τῶν προτέρων ιδεῶν περὶ τῆς εὐγενίας, μεγαλείου, ἔξοχότητος, περιουσίου κ.τ.λ. καὶ καταδίωξις τῶν τε ἐκμεταλλευμένων τὰς δύνανται νὰ ληφθῶσι σοβαρῶς ὑπ' ὅψιν. Τὰ τρία ταῦτα δεδομένα εἶναι ἔκεινα, ἐφ' ὃν θὰ ἔργασθων μέλλον.

A. X. ΜΠΟΥΤΟΥΡΑΣ

ΜΑΝΑ

Μάνα, στὸν τάφο σου ποὺ ἀνθεῖ τὸ ἀγκάθι, δὲ θάρρω σὲ λήκυθο τὸν πόνο μου σταλαγματιὰ νὰ χύσω, στὴν πλάκα σου, ποὺ ἀσάλευτη προσέμενει, θὰ σταθῶ κι' ὅλη τὴν περασμένη μας ζωὴ ύπ' ἀνιστορήσω.

Στὸν ήσκιο σου, ποὺ ἐμάκρυνε καὶ σκέπει με δλοένα, θὰ συλλογίέμαι τὰ χλωμὰ, χεράκια σου δεμένα, κι' ὅταν σημάνῃ ἡ ἐσπερινὴ ψηρηνητικὴ καμπάνα τὸ τελευταῖο σου τὸ φιλὶ στὸ μέτωπό μου, ω Μάνα!

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΩΝ—ΚΥΚΛΟΙ*

1841

Η φιλολογία είνε σημείον κείμενον ἔξω τοῦ σημερινοῦ μας κύκλου καὶ διὰ τοῦ ὅποιον ἡμπορεῖ νὰ περιγραφῇ νέος κύκλος. Πρὸς τούτοις ἡ φιλολογία χρησιμεύει νὰ μᾶς δώσῃ μίαν ὑψηλοτέραν ἀφετηρίαν ἀφ' ἣς νὰ δυνάμεθα νὰ ἐπισκοπήσωμεν τὴν παροῦσαν μας ζωήν, ἐν ἐργαλείον μὲ τὸ ὅποιον νὰ τὴν σηκώσωμεν ὑψηλότερα. Γεμίζομεν τὸν ἑαυτόν μας μὲ ἀρχαιομάθειαν, ἐγκαθιστάμεδα ὅπως ἡμποροῦμεν καλύτερα μέσα εἰς ἐλληνικάς, φοινικικὰς καὶ ὁμοιαίκας οἰκίας, ἀποβλέποντες εἰς τοῦτο μόνον, πῶς νὰ ἡμπορεύωμεν μὲ περισσοτέραν πολυμάθειαν ν' ἀτενίζωμεν γαλλικάς, ἀγγλικάς καὶ ἀμερικανικάς οἰκίας καὶ ἔξεις τοῦ ἔχην. Ὁμοίως καὶ διὰ τὴν φιλολογίαν ἔχομεν τὸ ἀριστον βλέμμα, δταν τὴν βλέπωμεν μέσα ἀπὸ τὴν ἀγρίαν φύσιν, ἢ ἀπὸ τὸν θόριβον τῶν ὑποθέσεων ἢ ἀπὸ τῆς περιωπῆς μιᾶς ὑψηλῆς ψηφισείας. Τὴν πεδιάδα δὲν ἡμποροῦμεν νὰ τὴν ἰδωμεν καλά, δταν στεκώμεθα ἐντὸς αὐτῆς. Ὁ ἀστρονόμος πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν διάμετρόν του ἀπὸ τὴν κυκλικὴν τροχιὰν τῆς γῆς πρὸς τὴν βάσιν, διὰ νὰ εὔηη τὴν παραλλαξιν ἐνὸς ἀστέρος.

Δι' αὐτὸ διποδίδομεν ἀξίαν εἰς τὸν ποιητήν.
Ολοὶ οἱ λόγοι καὶ ὅλη ἡ σοφία δὲν εὑρίσκονται
εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν, εἰς τὴν μεταφυσικὴν
πραγματείαν ἢ εἰς τὴν δογματικήν, ἀλλὰ εἰς τὸ
σονέτον καὶ εἰς τὸ δρᾶμα. Ὅταν παρασύρωμαι
ἀπὸ τὸν ὁσῦν τῆς καθημερινῆς μου ἔργασίας,
κλίνω πάντοτε νὰ ἐπιστρέψω πάλιν εἰς τὰ πα-
λαιὰ ἔχνη καὶ νὰ μὴ πιστεύω εἰς τὴν ἴαματικὴν
δύναμιν, εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀνανεώσεως καὶ
τῆς μεταμορφώσεως. Ἀλλὰ ἔνας Τετράρχης ἢ
Ἀριόστος ἐμφανίζεται ποτισμένος μὲ τὸ νέον
κρασὶ τῆς φαντασίας του, μοῦ γράφει μίαν φύδην
ἢ ἔνα ζωντανὸν ποίημα, γεμάτον ἀπὸ τολμηρὰς
ἰδέας καὶ ἐνεργείας. Μὲ ἀφυπνίζει καὶ μὲ συγκι-
νεῖ μὲ τοὺς διαπεραστικοὺς τόνους του, θραύσει
τὴν ἄλυσον τῶν συνηθεῶν μου καὶ ἀνοίγω τοὺς
ὅφθαλμούς μου εἰς νέα ἐνδεχόμενα. Εἰς τὰ
παλαιὰ καὶ δυσκίνητα δάκη τοῦ κόσμου δίδει
πτέρυγας καὶ ἔτσι γίνομαι πάλιν ἵκανὸς νὰ
ἐκλέξω ἔνα εὐθύνην δρόμον εἰς τὰς σκέψεις καὶ
εἰς τὰς ἐνεργείας μου.

Τὴν ἴδιαν ἀνάγκην ἔχομεν πρὸς ἀπόκτησιν
ἐνὸς ἐποπτικοῦ βλέμματος καὶ ἐπὶ τῆς θρησκείας
τοῦ ἀσύμου. Ἐὰν δομάωμεθα ἀπὸ τὴν Κατή-
χησιν, τὸν Χριστιανισμὸν δὲν θὰ τὸν ἰδωμεν
ποτέ θὰ δυνηθῶμεν ἵσως νὰ τὸν ἰδωμεν ἀπὸ

* Τέλος «Παναθήναια» 15 Νοεμβρίου 1910.

καὶ ἀποτέλεσμα εἶνε δύο ὅψεις ἐνὸς καὶ τοῦ
αὐτοῦ γεγόνοτος.

Ο ίδιος αὐτὸς νόμος τῆς ἀνεξαντλήτου ἐκπορεύσεως βαθμολογεῖ καὶ κατατάσσει ἔκεινα τὰ δόποια καλοῦμεν ἀστέρας καὶ καθεμίαν σύνυνε εἰς τὸ φῶς μιᾶς καλυτέρας. Ὅπο τὴν συνήθη ἔννοιαν ὁ μέγας ἀνὴρ δὲν θὰ εἴνε προβλεπτικός, διότι ὅσῳ περισσότερον θὰ ἥτο τοιοῦτος, κατὰ τοσοῦτον δλιγχώτερον θὰ ἥτο μέγας. Ἀλλ᾽ ἀνήκει εἰς τὸν καθέναν νὰ ἔξετάσῃ εἰς ποῖον θεὸν. θὰ τὴν ἀφειρώσῃ, δταν πρόκηται νὰ θυσιάσῃ εἰς τὴν συνετήν προβλεπτικότητα του. Ἐὰν τὴν θυσιάσῃ εἰς τὴν ἄνεσιν καὶ εἰς τὰς ἀπολαύσεις, θὰ ἥτο προτιμότερον νὰ τὴν διατηρήσῃ, ἀλλ᾽ ἐὰν τὴν παρατηθῇ κάριν ἔξοχου ἀφοσιώσεως, ἀξίζει βέβαια νὰ στερηθῇ τὴν ἡμίονόν του καὶ τὸ διστάκιόν του, ἀφ' οὗ ἀντ' αὐτῶν θὰ κερδήσῃ πτερωτὸν δχημα. Ὁ Γοδεφρεῖδος προτιμέμενος νὰ διέλθῃ τὸ δάσος, φορεῖ τὰ ὑπόδηματά του διὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς πόδας του ἀπὸ τὸ δῆγμα τῶν ὄφεων, ὁ Ἄαρὼν

Δέν έπάρχει καμία άρετή ή όποια να ἔνε τελειωτική· δλαι ἀρχικαί. Αἱ ἀρεταὶ τῆς κοινωνίας εἶνε κακία τοῦ ἄγιου. Τὸ φρόβητρον τῆς μεταρρυθμίσεως εἶνε ἡ ἀνακάλυψις, ὅτι τὰς ἀρετὰς μας ἡ πᾶν ὅτι θεωροῦμεν ως τοιοῦτον ὁφείλομεν νὰ τὸ ὄντωμεν εἰς τὸ ἴδιον βάρος, τὸ ὅποιον κατέπιε καὶ τὰς χονδροειδεστέρας κακίας μας.

νοια είνε ή μεγίστη πρόνοια. Αὐτὸ δὲ εἰπῆ διτί ἀστραπήδον μεταπίπτομεν ἀπὸ τὸ κέντρον εἰς τὴν περίμετρον τῆς τροχιᾶς μας.³ Αναλογίσου πόσας φοράς θὰ ὑποπέσωμεν πάλιν εἰς ἀδηλίους ὑπολογισμοὺς πρὶν ἡ κερδήσωμεν τὴν ἡσυχίαν μας δι’ ἔξόχων αἰσθημάτων, ἡ καταστήσωμεν νέον κέντρον τὸν τωρινὸν κύκλον τῆς ζωῆς. Πρὸς τούτοις ἡ μεγαλυτέρα σου γενναιοφροσύνη δὲν είνε ξένη πρὸς τοὺς μετριοφρονεστέρους τῶν ἀνθρώπων. Οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ταπεινοὶ ἔχουν ἔδιον τρόπον πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἐσχάτων γεγονότων τῆς φιλοσοφίας, ἀκριβῶς δπως καὶ σύ. «Ἐντυχήσεις ὁ ἀκτήμων» καὶ «ὅσφε τὸ χειρότερον τόσφε τὸ καλύτερον» είνε παροιμίαι ἔκφραζουσαι τὴν μεταφυσικὴν τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

‘Η ύψιστη δύναμις τῶν θεῖκῶν στιγμῶν ἔγκειται εἰς τὸ διτί ἔξαλείφουν καὶ τὴν μετάνοιάν μας. ‘Ημέραν μεθ’ ἡμέραν ἔγκαλῶ τὸν ἕαυτόν μου ἐπὶ ὄληνησίᾳ καὶ ἀνωφελεῖς ἀλλὰ δταν τὰ κύματα ταῦτα τοῦ Θεοῦ χύνωνται μέσα μου, δὲν λογοριάζω πλέον τὸν ἀπολεσθέντα καιρόν. Παύω τὰ παράπονά μου καὶ δὲν ὑπολογίζω πλέον τί. Θὰ ἡμποροῦσα ἵσως νὰ ἐκτελέσω ἀκόμη εἰς τὸν καιρὸν ποὺ μοῦ ἐναπομένει ἀπὸ τὸν μῆνα ἡ ἀπὸ τὸ ἔτος, διότι αἱ στιγμαὶ αὗται παρέχουν ἐν εἴδος παντοδυναμίας καὶ παντοχοῦ παρουσίας ἡ δύοια δὲν ἔξεταζει τὴν διάρκειαν, ἀλλὰ ἐπιζητεῖ ἡ δύναμις τοῦ πνεύματος ^ν ἀριμόζῃ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἡ δύοια πρέπει νὰ γίνη, καὶ νὰ ἥνε ἀνωτέρα τοῦ χρόνου.

Ἐνδὸς ἀνθρώπου ἡ δικαιούσην εἶνε τοῦ ἄλλου ἡ ἀδικία, ἐνδὸς ἀνθρώπου ἡ ὕραιότης εἶνε ἡ ἀσχημία τοῦ ἄλλου, ἐνδὸς ἀνθρώπου ἡ σοφία εἶνε ἡ μωρία τοῦ ἄλλου, ἐὰν ἔξετάσωμεν αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπὸ περιωπῆς. Ὁ εἰς νομίζει ὅτι ἡ δικαιούσην συνίσταται νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του καὶ ἀποστρέφεται ἐκ βάθους ψυχῆς ἐκεῖνον δ ὅποιος παραμελεῖ αὐτὸ τὸ καθῆκον καὶ ἀναγκάζει τὸν πιστωτὴν του νὰ περιμένῃ. Ὁ ἄλλος δύμως ἔχει ἴδικόν του τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἔρωτᾶ: Ποῖον χρέος πρέπει πρῶτον νὰ πληρώσω; Τὸ χρέος μου εἰς τὸν πλούσιον ἦ τὸ

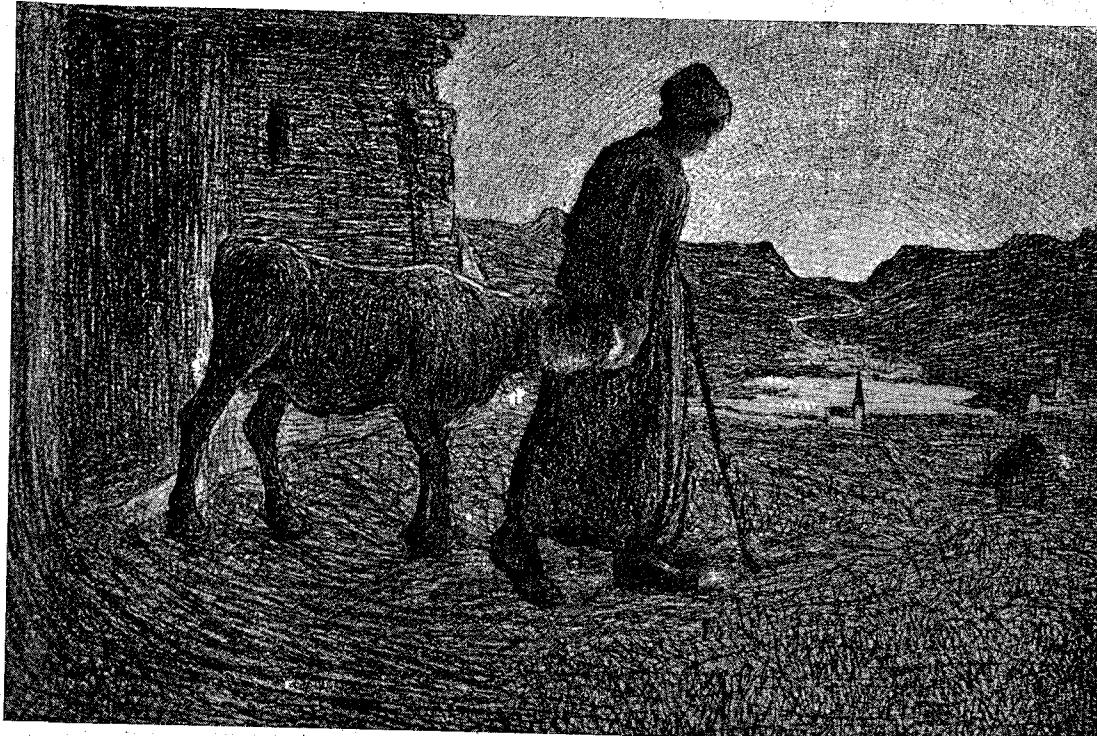
Καὶ σὺ λοιπόν, φιλόσοφε τοῦ κύκλου, ἀκούν τὸν ἀναγνώστην νὰ λέγῃ, κατέληξες εἰς ἔνα ὕραιον σκεπτικισμόν, εἰς σημείον τοῦ νὰ θεωρῆς δῆλα τὰ ἔργα ἐξ Ἰσού ἀξια καὶ ἀδιάφορα καὶ θὰ ἐπεδύμεις Ἰσως νὰ μᾶς διδάξῃς ὅτι θὰ ἥρκει ἡ πίστις μας διὰ ν' ἀποβοῦν τὰ ἔγκληματά μας λίθοι ζωντανοὶ μὲ τοὺς δόποιους νὰ κτίσωμεν τὸν ναὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ! Δὲν σκοπεύω νὰ δικαιολογηθῶ. Ὁμοιογῶ ὅτι χαίρω παρατηρῶν τὴν ἐπικράτησιν τοῦ σακχάρου εἰς τὸ φυτικὸν βασίλειον καὶ δὲν εὑφραίνομαι ὀλιγότερον ὅταν βλέπω ἐπὶ ἡθικοῦ ἐδάφους νὰ εἰσοδοῦ ἀκατα-

σχέτως ή δύναμις τοῦ ἀγαθοῦ εἰς κάθε σχισμάδα καὶ εἰς κάθε ὁμογένη, τὴν ὅποιαν ἀφῆκεν ἀνοικτὴν ὁ ἐγωϊσμός, καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ἀμαρτίαν, εἰς τρόπον ὡστε κανὲν καὶ μὲν νὰ μὴν ἦναι ἀμίγες καὶ αὐτὴ ἡ κόλασις νὰ παρέχῃ τοὺς τελευταῖους της ἔξιλασμούς. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ παραπλανήσω κανένα, ἀκολούθων τὰς ἴδιας μου ἰδέας καὶ ὑπακούων εἰς τὰς ἴδιοτροπίας μου, ἐπεδύμονυν νὰ εἰδοποιήσω τὸν ἀναγνώστην ὅτι εἴμαι ἀπλοῦς πειραματιστής. Εἰς πᾶν δὲ τι ἀπλῶς κάμων μὴν ἀποδίδετε καμίαν ἀξίαν, μὴ θεωρεῖτε καθολοκληρίαν μηδαμινὸν ἐκεῖνο ποὺ δὲν κάμων, ζητῶ μόνον νὰ καθορισθῇ ἂν τι ἦνε ἀληθὲς ἡ ψευδές. "Ολα τὰ πρόγματα τὰ συγκλονίζω. Τίποτε δὲν θεωρῶ ἵροδύ καὶ τίποτε δὲν εἶναι δὲν ἔμε ἀνίερον· κάμων ἀπλῶς πειράματα χωρὶς νὰ ἔχω εἰς τὴν ἄσκησιν μου παρελθόν.

Ἐν τούτοις αὐτὴν τὴν ἀδιάκοπον πρὸς τὰ πρόσφετά κίνησιν, εἰς ἣν συμμετέχουν ὅλα τὰ πρόγματα, οὐδέποτε θὰ ἥδυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ἐὰν δὲν διετέλει εἰς ἀντίθεσιν μὲν ἐν στοιχείον τοῦ ἀσαλεύτου καὶ τῆς σταθερότητος ἐν τῇ ψυχῇ. Ἐκεῖ ποὺ ἡ παραγωγὴ κύκλων προχωρεῖ ἀενάως, δὲν αἰώνιος παραγωγέν των μένει εἰς τὴν θέσιν του. Ἡ κεντρικὴ αὐτὴ ζωὴ

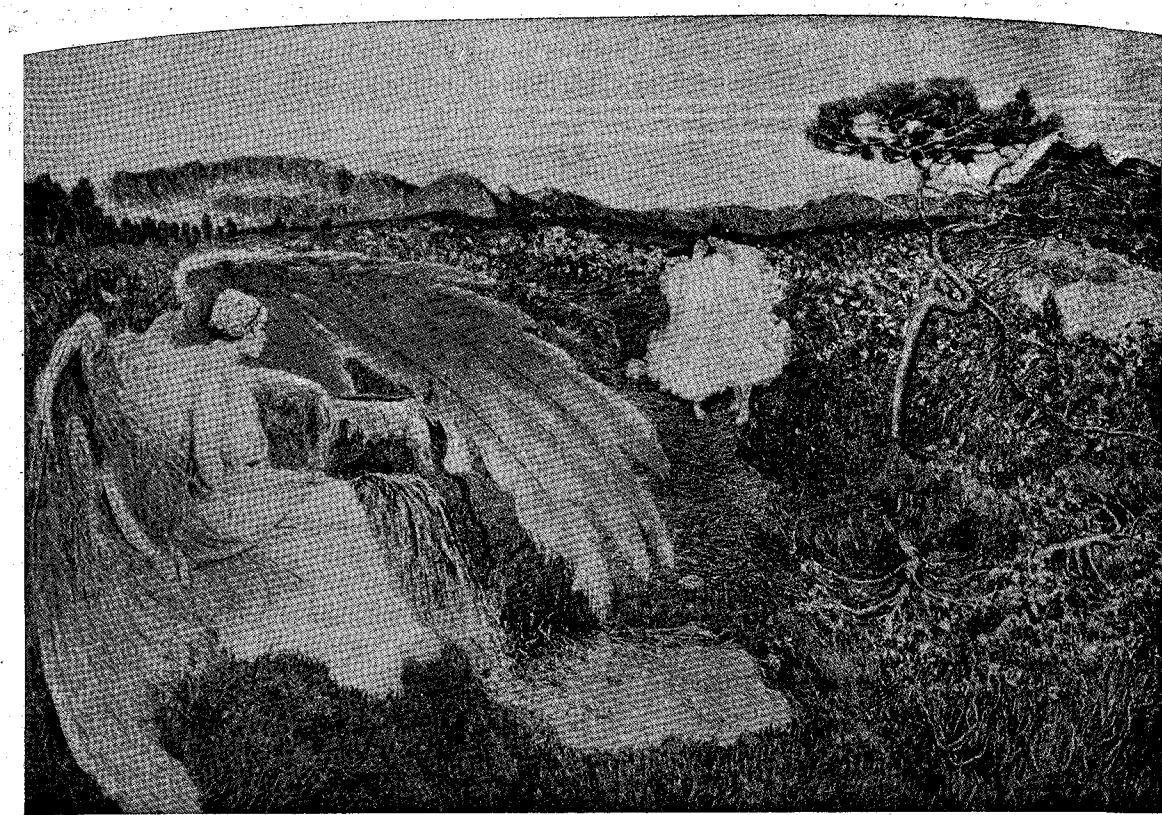
εἶνε ἀνωτέρα τῆς δημιουργίας, εἶνε ὑπερτέρα τῆς γνώσεως καὶ τῆς σκέψεως καὶ περικλείει ἐντὸς ἔαυτῆς ὅλους τοὺς κύκλους. Ἀδιακόπως ἐργάζεται καὶ ἀγωνίζεται νὰ πλάσῃ μίαν ζωὴν καὶ μίαν ἰδέαν, ἡ ὅποια καθὼς ἐκείνη νὰ ὑπερτερῇ ὅλα τὰ λοιπά, ἀλλὰ ματαιοπονεῖ, ἐπειδὴ ἐκεῖνο ποὺ ἐπλάσθη διδάσκει μίαν καλυτέραν δημιουργίαν.

Δὲν ὑπάρχει ἀραι ὑπνος, δὲν ὑπάρχει στασιμότης, καμία ἐμμονὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀνανεοῦνται, φυτρόνουν καὶ αὐξάνονται. Πρὸς τί νὰ παραλαβωμεν λείψανα καὶ ὁστὴ εἰς τὴν νέαν ὥραν; Ἡ φύσις ἀποστρέφεται τὸ παλαιὸν καὶ τὸ γῆρας φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ μόνη ἀσθένεια: δλαι αἱ λοιπαὶ εἰς αὐτὴν καταλήγουν. Δίδομεν εἰς αὗτάς πολλὰ ὄντοια—πυρετόν, ἀκρασίαν, τρέλαν, βλακείαν καὶ ἐνοχήν: δλαι εἶνε μορφαὶ τοῦ γῆρατος: εἶνε ἡρεμία, συντηρητικής, ἀποστέωσις, δικηρία: τίποτε νέον, δχι δρόμος πρὸς τὰ ἐμπρός. Κάθε ημέρα παρερχομένη μᾶς κάμνει γεροντοτέρους. Δὲν δύναμαι νὰ ἔννοησω πῶς εἶνε ἀναγκαῖον τὸ τοιοῦτον. Ἐφ' ὅσον συγχρωτιζόμεθα μὲ ἐκεῖνο τὸ δοποῖον κεῖται ὑπεράγω ήμῶν, δὲν θὰ γίνωμεν γέροντες, ἀλλὰ θὰ γινώμενα νέοι. Ἡ παιδικὴ ηλικία, ἡ νεότης, εὐαίσθητος καὶ μὲ τὸ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΣΧΑΡΙ

ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΙ

ΑΓΑΠΗ ΣΤΗΝ ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΣΕΓΚΑΝΤΙΝΙ

βλέμμα πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω, δὲν θεωρεῖ τὸν ἔαυτόν της τίποτε καὶ δέχεται μὲ ζέσιν καὶ δίψαν δλαι τὰ διδάγματα, τὰ ὅποια τῇ παρέχονται ἐξ δλων τῶν διευθύνσεων. Ὁ ἀνήρ ὅμως καὶ ἡ γυνή, δταν φθάσουν εἰς τὰ ἐβδομήκοντα, νομίζουν ὅτι δλαι τὰ ἡξεύρουν, ἐπέζησαν τὰς ἐλπίδας των, παραιτοῦνται ὅλους των τοὺς πόθους, παραδέχονται τὸ ὑπάρχον ὡς τὸ ἀναγκαῖον καὶ δὲν ἀκούντων τοὺς λόγους τῶν νέων. Ἀς τοὺς ἀφήσωμεν νὰ ἦνε δργανα τοῦ πνεύματος, δὲς τοὺς ἀφήσωμεν νὰ ἔρασται, δὲς τοὺς ἀφήσωμεν νὰ βλέπουν τὴν ἀλήθειαν καὶ θὰ ἔχουν τὰ βλέμματά των πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένα, αἱ ὁντίδες των θὰ ἔξαφανισθοῦν, ἐλπὶς καὶ δύναμις θὰ ἔξερχεται ἀπὸ αὐτοὺς δὲς εὐωδία. Τὸ γῆρας αὐτὸδ δὲν ἔπεσε νὰ καταλαμβάνῃ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν· εἰς τὴν φύσιν ἐκάστη στιγμὴ εἶνε νέα, τὸ παρελθόν πάντοτε καταπίνεται καὶ λησμονεῖται, μόνον δὲ τὸ μέλλον εἶνε ἵερον. Τίποτε δὲν εἶνε βέβαιον, παρὰ μόνον ἡ ζωὴ, ἡ μεταβολή, τὸ ἐνεργοῦν πνεῦμα. Μὲ δρκούς πίστεως καὶ μὲ συμβόλαια δὲν ἥμπορει καμία ἀγάπη νὰ ἔξασφαλισθῇ ἀπὸ τὸν κίνδυνον μιᾶς ἀνωτέρας ἀγάπης. Καμία ἀλήθεια δὲν εἶνε τόσον ὑψηλή,

ώστε αὐτοῖς νὰ μὴ φανῇ μικρὰ καὶ εὐτελής ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας νέων ἰδεῶν. Οἱ ἀνθρωποι ἐπίζητοῦν τὴν γαλήνην, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον διατελοῦν ἀνήσυχοι δικαιοῦνται νὰ τρέφουν ἐλπίδας διὰ τὸν ἔαυτόν τους.

Ἡ ζωὴ εἶνε σειρὰ ἐκπλήξεων. Σήμερον δὲν ἔχομεν καμίαν ἰδέαν περὶ τῆς διαθέσεως, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς δυνάμεως, τὴν ὅποιαν μᾶς ἐτομάζει ἡ αὔριον, ἐν ᾧ οὐκοδόμουμεν τὸ εἶναι μας. Καὶ διὰ μὲν τὸν εὐτελῆ ἐπὶ γῆς βίον, διὰ τὴν Ἑρὸν ἐπιτηδειότητά μας καὶ τοὺς ὑπολογισμοὺς ἔχομεν ἵσως νὰ διμιήσωμεν κάτι, ἀλλὰ τὸ ἀριστουργήματα τοῦ Θεοῦ, ἡ τελεία αὐξῆσις καὶ αἱ ἀτελεύτητοι κινήσεις τῆς ψυχῆς μᾶς εἶνε κρυμμέναι, εἶνε ὀνυπολόγιστοι.

Δυνατὸν νὰ γγωρίζω ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶνε θεία καὶ εὐεργειτική, ἀλλ' ἀδύνατον νὰ γνωρίζω πῶς θὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν μου. Ἡ νέα κατάστασις τοῦ προοδεύοντος ἀνθρώπου εἶνε προικισμένη μὲ δλην τὴν δύναμιν καὶ δλην τὴν περιουσίαν τῆς πρώην του καταστάσεως, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶνε νέα ἐντὸς αὐτοῦ. Εἰς τὸ στήθος του φέρει δλαις τὰς δρώσας δυνάμεις τοῦ παιωθόντος, δὲν διοιστος, δὲν διοιστος, δὲν δημιουργημα τῆς

νέας αὐγῆς. Καὶ κατὰ τὴν νέαν ταύτην στιγμὴν ἀπορρίπτω ὡς ματαίας καὶ ἀνωφελεῖς δὲς τὰς ἄλλοτε ἀποταμιευθείσας γνώσεις μου. Τώρα φαινόμαι πλέον κατὰ πρώτην φοράν ὅτι γνωρίζω ὁπωσδήποτε κάτι. Καὶ αἱ πλέον ἀπλαῖ λέξεις — ἀγνοοῦμεν τί σημαίνουν ἐκτὸς μόνον ἐάν ἀγαπῶμεν καὶ ἔαν τείνωμεν πρὸς τὰ ἄνω.

Ἡ ἴδιοφυία καὶ ὁ χαρακτήρ, καθὼς καὶ ἡ ἐπιδεξιότης, ἔχουν τοῦτο τὸ διακριτικὸν γνώρισμα, ὅτι τηροῦν τὴν παλαιὰν καὶ πεπατημένην κυκλοφορίαν, ἐν ᾧ ἡ δύναμις καὶ ἡ γενναιότης ἀνοίγουν νέον δρόμον πρὸς νέους σκοπούς. Ὁ χαρακτὴρ ἐπιβάλλει τὸ παρόν, τὸ καθιστᾶ ὡς μίαν ὕραν προθύμου ἀποφασιστικότητος, ἥ δοπιά ἐνισχύει τὴν κοινωνίαν δεικνύουσα εἰς αὐτὴν ὅτι πολλὰ τὰ δοπιά κάνεις δὲν ἐσκέφθη ἔως αὐτὴν τὴν στιγμήν, εἰνὲ δυνατὰ καὶ ἔξαιρετα. Ὁ χαρακτὴρ μετριάζει τὴν ἐντύπωσιν ἐκτάκτων συμβεβηκότων. Ὅταν βλέπωμεν τὸν κατακτητήν, δὲν ἀναλογιζόμεθα μίαν μόνον μάχην, μίαν μόνην του ἐπιτυχίαν. Βλέπομεν ὅτι ἔχομεν ἔξογκωσῃ τὰς δυσκολίας. Δι’ αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ἡτον εὔκολον. Ὁ μέγας ἀνήρ δὲν ὑπόκειται εἰς σπασμούς, δὲν καταλαμβάνεται ἀπὸ τυραννικὴν διέγερσιν· τὰ συμβάντα παρέρχονται ἐπάνω του χωρὶς νὰ ‘τοῦ ἀφῆσουν πολλὰ ἔνην. Οἱ ἀνθρώποι λέγουν βέβαια κάποτε: « Ἰδὲ τί κατενίκησα, ἵδε πόσον είμαι χαρούμενος, κύτταξε πῶς ἐθριάμβευσα κατὰ τῶν σκοτίων τούτων σχεδίων! » Ἡ ἀληθινὴ ὑπερονίκησις κά-

μνει τὸ ἀτύχημα νὰ ὠχριάσῃ καὶ νὰ διαλυθῇ
ώς πρωΐη ὁμίχλη, ή ὅποια ἀσημάντους μόνον
συνεπείας δύναται νὰ ἔχῃ εἰς τὴν τόσον μεγα-
πρεπῶς ἀνελισσομένην ἀπέραντον ἴστορίαν.

Τό μόνον πού ξητοῦμεν μὲ ἀκόρεστον δίψαν εἶνε νὰ λησμονῶμεν τὸν ἑαυτόν μας, νὰ ὅδηγηθῶμεν ἀπροσδοκήτως ἔξω ἀπὸ τὰ τέως τελούμενα, νὰ χάσωμεν τὴν μνήμην μας καὶ νὰ κάμωμεν κᾶτι χωρὶς νὰ ἡξευρωμεν τὸ πῶς καὶ διατί, ἐν συντόμῳ νὰ χαράξωμεν καὶ ἡμεῖς ἔνα νέον κύκλον. Χωρὶς ἐνθουσιασμὸν τίποτε μέγα δὲν ἐπετελέσθη ποτέ ὁ δρόμος τῆς ζωῆς εἰνε θαυμαστὸς καὶ περοῦ ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ἀπὸ τὴν λήθην τοῦ ἑαυτοῦ μας. Αἱ μεγάλαι στιγμαὶ τῆς ἱστορίας, ὅμοιαι μὲ τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς θρησκείας εἴνε τὰ ἔργα εὐκόλου καὶ ἀκόπου ἐκτελέσεως διὰ τῆς ισχύος τῶν ίδεων. «Ἐνας ἄνθρωπος, ἔλεγεν δὲ Κρόμβελλ, ποτὲ δὲν αἰρεται τόσον ὑψηλά, παρὰ μόνον δταν ἀγνοη ποῦ πηγαίνει.» Ὁνειρα καὶ μέθη, ἡ πόσις τοῦ ὅπιου καὶ τοῦ οἰνοπνεύματος εἴνε φάσματα καὶ πιθηκισμὸς τοῦ μυστηριώδους τούτου προφητικοῦ δαιμονίου καὶ ἐντεῦθεν προκύπτει τὸ ἐπικίνδυνον θέλητρόν του διὰ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπικαλοῦνται εἰς βοήθειαν τὰ ἄγρια πάθη, δύως συμβαίνει εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ εἰς τὸν πόλεμον, διὰ ν^ο ἀπομιμηθοῦν καθ' ἓντα ἡ κατ' ἄλλον τρόπον τὴν εὐγενή αὐτὴν καὶ ὑπέροχον φλόγα τῆς παρδίας.

Μεταφραστής Θ. Χ. ΦΑΩΡΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΓΙΩΡ

Ο Σαγιώδ ἀπέθανε !
Σαγιώδ ἐσβέσθη προχθὲς ἥσυχα - ἥσυχα,
χωρὶς οὐδένα νὰ προκαλέσῃ περὶ τὴν ἀσθένειάν
του θόρυβον, χωρὶς οὐδένα νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ
τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεχε. Ἡθέλησε τρόπον τινὰ
νὰ φύγῃ τοῦ προσκαίρου τούτου κόσμου κρυφά-
κινοφά- δπως καὶ ἦλθε, διότι οὐδεὶς γνωρίζει
πότε καὶ ποῦ ἐγενήθη, πότε καὶ πῶς ἀνῆλθε
τὴν σκηνήν, τοῦ ἰδίου ποτὲ μὴ διμιήσαντος
περὶ τῶν πρώτων τοῦ βίου του χρόνων. Ἀλλ
οὔτε περὶ τοῦ μετέπειτα βίου του καὶ τῶν ἐπι-
τιχιῶν του δῷμιλει ποτέ. Κατὰ τοῦτο διέφερε
τῶν παλαιῶν συναδέλφων του οἵτινες μόνοι
ἐφρόντιζον νὰ διμιώσι περὶ ἔαυτῶν, ἀδιαφο-
ροῦντες περὶ τῆς ἰδέας ἣν θὰ ἐσχημάτιζον διὰ
τὴν μετριοφροσύνην αὐτῶν οἱ λοιποὶ θνητοί.

Εἰς τούτων, ὁ διασημότερος κωμικὸς τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰώνος, ὁ Γκωτιέ Garguille, γραφε περὶ ἔαντοῦ τὰ ἔξης: «Τὴν ἡμέραν τῆς

γεννήσεώς μου, εἰς πλεῖστα ὅσα μέρον εἶδεν διάσημος νὰ γελοῦν πέτρες, δένδρα, κολοκύθες καὶ ἀνθρώπους οἵτινες ἀπὸ τεσσαρακονταετίας δὲν είλαν γελάσει. Τὸ πρᾶγμα ἐξυπηνόθη ὑπὸ σὺν Nostradamus, ὃς τις ἔξη τότε, ὅτι ἡ γένησίς μου θὰ ἐπέφερε τὸν θάνατον τῆς μελαγχολίας . . .»

Ἐὰν συνέβῃ παρόδομοιόν τι καὶ κατὰ τὴν γένησιν τοῦ ἀτυχοῦς Σαγιάθῳ δὲν γνωρίζω, δύναμαι μως νὰ βεβαιώσω ὅτι ἀφ' Ἰητὸς πρῶτον ἐνεργανίσθη ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις σκηνῆς, ἐὰν δὲν καμε τὶς κολοκύθες νὰ γελάσουν, ἐπέφερον σφαλῶς τὸν θάνατον εἰς τὴν μελαγχολίαν ἥτις πεκράτει ἀπό τυνος μεταξὺ τῶν θαμώνων τῶν Αθηναϊκῶν θεάτρων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γυμνὴ δπως τὴν γέννησε τὸ . . . πηγάδι! Ὁ κόσμος δῆλος, εὐθὺς πὸ τῶν πρώτων παραστάσεων τοῦ Σαγιώρ, ἡρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπροκαλύπτως. Ὁγι διότι

ἥτο μέγας κωμικός, ἀλλὰ διότι ἐν τῷ προσώπῳ
τοῦ Σαγίωδε εὗρε κάτι τι τὸ δοκιον ἔλειπεν ἐν
τῷ ἐλληνικῷ θεάτρῳ.

”Ελειπεν δικαιοστια, δικαιοστης“ έδων θέλωμεν να προκαταστήσωμεν τὴν Ἑλληνικὴν λέξιν, εἰς τοὺς κωμικοὺς ὄρθους. Καὶ τοιοῦτος ἦτο δικαιοστης Σαγιώθ, προικισμένος ἐκ φύσεως καὶ μόνον ἐκ φύσεως μὲν πᾶν δικαιοίζεται διὰ τοιαῦτα μέρη, τὰ καὶ δυσκολώτερα ἐν τε τῇ φάρσῃ καὶ τῇ κωμῳδίᾳ. Τισως νὰ ἥτο μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδος τοῦτο, τούτου ἔνεκα καὶ χωρὶς νὰ καταφύγῃ εἰς πλάγια μέσα καὶ ψευτοφειλάμες, χωρὶς ἔγκαθέτους καὶ πλαστὰς ἐπιτυχίας, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ κοινόν, τὸ δοπιῶν ἐπὶ τέλους εὗρε τὸν κωμικόν του.

Τὸ πρᾶγμα, ἐννοεῖται, δὲν ἥρεσεν εἰς μερικούς,
οἵτινες ἔνδομισαν πῶς τοὺς κατεπάτει τὰ οἰκό-
πεδα καὶ ἥριχσαν νὰ ἀναζητοῦν ἐλαττώματα
ἐκεὶ ἀκριβῶς ὅπου δὲν ὑπῆρχον τοιαῦτα. Πῶς
εἶναι δυνατόν, διέδιαν, νὰ εἶναι καλὸς κωμικός,
ὅ Σαγιάδω, ἀφοῦ ψευδίζει; Καὶ διὰ νὰ γίνωνται
πιστευτότεροι ἐμετρίαζον τὸ πρᾶγμα προσθέ-
τοντες ἐν τῇ καλοκαγαθίᾳ των: Δὲν εἶναι βέβαια
μπήτ ψευδός, ἀλλ᾽ ὅπωσδήποτε ψευδίζει ὀλίγονο
καὶ αὐτὸς εἶναι ἀρκετὸν νὰ τοῦ ἐμποδίσῃ τὴν
ποδοδόν του ἐν τῷ θεάτρῳ.

Καὶ ἐν τούτοις, αὐτὸν τὸ κατ' ἀντοὺς ἐλάτ-
τωμα τοῦ Σαγιώρ προσέδιδεν ίδιαιτέραν τινὰ
χάριν εἰς τοὺς κωμικοὺς ὁλούς οὓς ὑπεδύετο.
Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι θὰ ἔπαινε νὰ ἀρέσκῃ ἐᾶν
ποτὲ κατώρθωνε νὰ διορθώῃ τὸ ἐλάττωμα του
Τὸ αὐτὸν ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὸν κ. Λε-
πενιώτην, ὃστις εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος πλέον
διάδοχος τοῦ Σαγιώρ. Ἡ Κερκυραϊκὴ προφορά
του, ἥτις κατ' ὅρχας ἐθεωρήθη ὡς ἐλάττωμα,
ἀρέσκει σήμερον τόσον, ὡστε ἀνευ αὐτῆς ἡ ἐπι-
τυχία τοῦ κ. Λεπενιώτη θὰ ἦτο προβληματική.

Καὶ ἡ ἴστορία αὐτὴ δὲν εἶναι νέα. Ὄλοι οἱ διαπρέψαντες ἐν τῷ θεάτρῳ κωμικῷ, τὰ ἐν τῇ προφορᾷ των ἑλλητώματα, τὰ ἐπέβαλλον ὃς προτερόματα! Ὁ διάσημος Δομένικος τοῦ Ἱταλικοῦ θεάτρου ὅμιλει διὰ τοῦ λάρυγγος. Τόσον δὲ ἐσυνείδισεν εἰς τὴν προφορὰν αὐτὴν τὸ κοινόν, ὅστε διαδόχος αὐτοῦ Τομασσέν, διτις εἶχε καθαρὰν τὴν φωνήν, ἥναγκάσθη νὰ τὸν ἀποιωῆται σιγάντατα. ἐκ ωδίου μὴ ἀποδοκι- δέξιοι, θὰ διέπρεπε καὶ εἰς τὸ δράμα ἐὰν ἡ σωματικὴ του κατασκευὴ καὶ τὸ θαυμάσιον διὰ τὴν κωμῳδίαν ἐλάττωμα τῆς δυμίλιας του τοῦ ἐπέτρεπον τὸ ἀναμιχθῆ καὶ εἰς αὐτό. Ἀλλ᾽ εὑφυῆς ὃς ἦτο, μόνον ἀποξ ἐπεδύθη τραγικὸν ρόλον, τὸν Μπρισαντώ, ἡ πανθομοιογγήθεισα ἐπιτυχία τοῦ διοίσου θὰ ἐνθυμῆῃ πάντοτε διὰ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σαγιώτος ἡ Ἑλληνικὴ σκηνὴ ἔχασεν ἕνα πολύματικὸν ἡθοποιόν.

μασθή ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς του! Ἔτερος Γάλλος κωμικός, ὁ Ραῦμόνδος Ποασόν, ἔτραύλιζε. Τόσον δὲ ἥρεσε τὸ ἐλάττωμά του αὐτό, ὃστε πάντες οἱ μετ' αὐτὸν παίξαντες τοὺς ἴδιους ρόλους, τοὺς ἔπαιζαν τραυλίζοντες!

‘Ο Σαγιώδες ἔνα εἶχε προγματικὸν ἐλάττωμα καὶ δυστυχῶς μεγάλον. Δὲν ἦτο ἐγγράμματος,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΓΙΩΡ

μενον μέγα οἰκοδόμημα τῶν θερμῶν, οὐκ ἔκαθαρίσθησαν αἰδούσαι τινες. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου ἔκειτο τὰ ἀνάκτορα τῶν Ἀτταλιδῶν, ἀνεσκάφη μικρὸν τι θέατρον, οὐκ ἡ σκηνὴ ἦτο ξυλίνη. Ἔν τινι δὲ λόφῳ κειμένῳ εἰς ἀπόστασιν δύο ὥρων ἀπὸ τῆς Περγάμου, ἀνεσκάφη ἵερον τι τῆς Μητρός τῶν θεῶν, εὑρέθησαν δὲ πλῆθος πηλίνων εἰδώλων παριστῶντων τὴν θεάν ταύτην ἐπὶ θύρον μετό τοῦ καθιερωμένου εἰς αὐτὴν λέντος. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ναοῦ ἀπεδείχθη ὅτι ἀρχικῶς τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἔκειτο ἐν ὑπαίθρῳ ἐντὸς μεγάλου κτιστοῦ θρόνου, δὲ δὲ ναὸς ἔκτισθη ἐπειτα ὑπὸ τῶν Ἀτταλιδῶν περὶ τὸν προϋπολογχόντα θύρον. Ἐκ τίνος ἐπιγραφῆς ἀπεδείχθη ὅτι ἡ γενεαλογία τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου, ἢν παραδίδει δῷ Στράβων, εἶνε ἐσφαλμένη κατὰ τι. Τὴν ἀνασκαφήν ταύτην τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητρός τῶν θεῶν διηγήθησεν διευθυντὴς τῆς ἐν Βεροιλόνῳ Ἀρχαιολογῆς Σχολῆς κ. Ἀ. Κόντσε κατοικῶν ὑπὸ σκηνῆς, καὶ περ ἄγων νότιον ἐβδομηκοστὸν ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Ἐν Δευκάδι εὐρέθησαν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Νυδρίου περὶ τοὺς δώδεκα προϊστορικοὶ τάφοι σύγχρονοι τῶν παλαιοτέρων τάφων τῶν Μυκηνῶν, οἵτινες ἔχουσι σχῆμα ἀλλονίων λιθοστρούτων, ἐφ' ὧν ἐκαίοντο οἱ νεκροὶ, ἐπειτα δὲ ἡ τέφα καὶ τὰ δόστα ἀντὸν συλλεγόμενα κατετίθεντο ἐντὸς κάλπης, ἥτις ἐθάπτετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀλονίου. Ἐκ τῶν εὑρθέντων τεμαχίων συνεκολλήθησαν ἵνανά ἀγγεῖα πλήρη ἔχοντα γνωστά προϊσταστατά σχήματα. Τὸ μέγα οἰκοδόμημα, διπερ ὁ ἄ. Δαιδαλοπελδίθιον διερεις ὡς διάνάκτορον, δεῖ κατωρθώνη νά ἀνασκαφῆ, διότι κεῖται ἐν ταπεινῇ θέσει ἐντὸς τοῦ ὑπογείου ὑδάτος, ὅποις ἡ ἀνασκαφὴ καταντᾷ ὁδύδον ὁδύνατος. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκτίσθη ὡντόσχεδιον καὶ μικρὸν μοισεῖον, διπερ τακτοποιηθὲν ἐπιμελῶς παρεδόθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Ο. κ. Δαιδαλοπελδίθιον θὰ συνεχίσῃ πλέον τὴν ἐν Δευκάδι ἀνασκαφήν, θὰ δημοσιεύσῃ δὲ βιβλίον, ἐν φάσι τοις περιλαβύ πάπατα τὰ πορίσματα τῶν ἀνασκαψιῶν αὐτοῦ ἐξεινάν.

ποδισμάτα των ανασταφικών αύτού ερευνών.
 Ο ὑπόδειυσθνής τῆς Σχολῆς κ. Κάρο δώμιλησε περὶ τῆς γνωστῆς ἐκ Μυκηνῶν καλλιτεχνικωτάτης ἀργυρᾶς κεφαλῆς βοὸς καὶ ἔτερας ὠσαύτως ἐκ Μυκηνῶν κεφαλῆς λέοντος ἐκ χρυσοῦ ἐλάσσατος. Παραβάλλων τὰς κεφαλὰς ταῦτας καὶ ἀλλας τινὰς ὅμοιας ἐν Κρήτῃ εὑρεθείσας πόδες Αἴγυπτικαν τινὰς ζωγραφίαν, ἐν ᾧ παρίστανται ὅμοιαι κεφαλαὶ ὅμοι μετὰ ἀγγείων, συνεπέραντον ὅτι εἰνε καὶ αὐτὰ ἀγγεῖα πολυτελῆ, ἔχοντα σχῆμα κεφαλῆς ζώου, ὅποια ἡσαν τὰ καλούμενα ὄντα.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Οι βαθύτερον παρατηροῦντες εἰς τὴν κατάστασιν ἀνευρίσκουν διὰ ἔξακολουθεῖ νὰ εὑρίσκεται εἰς κρίμην και ίδιως εἰς ἐκρυθμὸν σημεῖον. Οὔτε ἡτο δυνατὸν ἡ παραλογία ἡ γεννηθεῖσα ἀπὸ τὸ βίαιον κίνημα του Αὐγούστου 1909 νὰ παρέλθῃ χωρὶς ἀντίδρασιν ιδιαιστήρα ἢ προτού παρέλθῃ χρονικὸν διάστημα δομικασίας και προσπαθειῶν. Διανύσσομεν τὴν περίοδον ἀντίτην. Τὴν δικτατορίαν τὴν δύοιαν συνήθως προκαλοῦν τὰ βίαια κάτωθεν κινήματα ἀντικατέστησεν εἰς μῆρας τὸ σύνθημα: «Ανόρθωσις διὰ τῶν θεσμῶν». Η ἀνόρθωσις αὐτὴ διὰ τῆς εὐθείας και νομίμου ὄδοι μπορεῖ νὰ φέρῃ καλύτερα ἀποτελέσματα ὅταν ὑπάρχῃ οινὴ πρὸς τοῦτο σύμπτωξις και συμφωνία ὅλων τῶν παραγόντων τῆς Πολιτείας. Τοιοῦτον δὲν συνέβη εἰς μᾶς. Οι μεχρι σήμερον διοικήσαντες εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν και νομοθετικὴν ἔξουσίαν ἀπεκλείσθησαν, και ἔωθεν ἐπεφάνη ὁ Παρακλητος ὃ ὅποιος δὲν ἦτο ὁ νεγνωμένης και δοκιμασμένης ἀξίας πολιτικὸς νήρο, ἀλλ᾽ ὁ λευκός ἀπὸ ἀμαρτίας τοῦ παρελθόντος, ὁ δρμητικὸς και φιλόδοξος, ὁ δυνάμενος νὰ ἔξαψῃ τὸ αἰώνιον φρόντιμα χωρὶς νὰ παρουσιάσῃ τὰς ἐκδηλώσεις οὐ κοινοῦ δημιεύοτου.

Εἰς τοὺς ὕμινος τοῦ ἀνδρός αὐτοῦ ἐπικαθήται σήμε-
ον τὸ βάρος τῆς ὀνορθώσεως. Εἰς τὸ μέγα τοῦτο
χρονὸν εἶνε εὐτύχημα διτὶ μὲ πειστικὸν τρόπον παρου-
σάζει ἀγαθὰς καὶ εἰλικρινεῖς διαθέσεις, δυστύχημα

Το γεγονός τέλος ένας τρινύ συσπαθεστέρος

Γαβριὴλ Βυζαντινὸς

Το τραγικὸν τέλος ἐνὸς τῶν συμπαθεστέων ὑπαλλήλων τῆς πρωτεύουσῆς τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, ἀλλ' ἀμά και τῶν ἔργατικωτέρων καὶ νοημονεύτερων, δὲν δύναται ή νὰ συνεκπλησσεν οὐδὲ μόνον τοὺς στενώτερον γνωρίσαντας αὐτὸν ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν διπωσδιπτο τρόδος αὐτὸν σχετισθέντα. Πρᾶσσος, μειλίχιος καὶ ἀείστοτε πρόθυμος εἰς παροχὴν ὑπηρεσιῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ νά ἔχῃ και φίλους τῶν εὐεγενεσῶν μηνύμανσ. Εἰς τοὺς προθυμίαν αὐτοῦ δὲ ταύτην δέον κατὰ μέγα μέρος νά ἀποδοθῇ και ἡ πλήξισας αὐτὸν συμφορᾷ. Διότι ὁ Βυζαντινὸς ἥθελε πρὸ παντὸς νά είνε καλός. Καλός πρὸς δλοὺς ἀνεξαιρέτως. Καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πτωχός, και ὁ ἐπίσημος και ὁ ὀδηγός εὑρισκον παρ' ὑπὲρ εὐεμενή προδοχὴν και δὴ και πρόθυμον συνδρομῆν πρὸς ἐπιλήρωσιν τοῦ ποθουμένου. Ἡτο δύσκολος διὸ τὸν Βυζαντινὸν ἡ λέξις «δῖχι». Καὶ τοῦτο ἦτο τὸ μεγαλύτερον ἐλάττωμα τοῦ χαρακτῆρος του. Καὶ ὅμως ὁ Βυζαντι-

ὅμως ὅτι δὲν ἀνευρίσκει συνεργάτας εἰς τὸ ὄψος τοι-
αύτης ἀποστολῆς.

Οὔτε τὸ Ὑποψήφιον τὸ δόπιον συνεκρότησεν, οὔτε οἱ ὑποψήφιοι κατὰ μέγα μέρος, οἱ μέλλοντες νὰ ἀποτελέσουν τὴν δύναμιν αὐτῷ εἰς τὴν Βουλήν, καθησυχάζουν τὴν κοινὴν συνείδησον, ὅτι ἡμίτοδεν θὰ θέσουν στερεά τὰ μέλλεια τῆς ἀνορθώσεως. "Οἶος δὲ κοινωνίκος ὁργανισμὸς ἔπαθε διατάραξιν εἰς τὴν ἱεραρχίαν του, εἰς τὴν καγονικήν διανομὴν τῶν πολιτῶν κατ' ἐπαγγέλματα καὶ ἀσχολίας. Τὸ τοιοῦτον κοινωνικὸν περιβάλλον δὲν υποβούθητι τὴν σοβαρὰν ἔργασίαν· καὶ κάμνει δυσκολώτερον τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως.

Αύτά δύλα είνε δευτεροπαθή φαινόμενα της πολιτικής κρίσεως. Ο νόμος της Αρμογίας κατ' ανάγκην θά λειτουργήσῃ καὶ θά ἐκκαθαρισθῇ ἡ κατάστασις. Τὸ πολιτικὸν στάδιον θὰ ἐγκαταλοιφθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνικάνους ἔραστες ἔχεντας καὶ πάλι βαδίσῃ καθένας πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τὸν δρόμον του. Μία κυβέρνησις μὲ περίσσευψιν βουλευομένη καὶ κιγούμενη θὰ φέρῃ ταχύτερα τὴν ἀρμονίαν. Γεννᾶται διῆς τὸ ἔδωτόμα: θὰ ἔχῃ ἡ σημειωνή Κυβερνήσης εὔνοτοχον διαφορᾶς τὴν κίνησιν ὥστε νὰ ὀδηγήσῃ στάθερῶς τὸ ἔξειλισμένον ρεῦμα στὴν φυσικὴν κοίτην του; Ο κ. Βενιζέλος φαίνεται ἀντιληφθεὶς τὴν κατάστασιν μὲ ὀξύδερκειαν καὶ μὲ δύναμιν τὴν δύοιν του δίδει ἡ μεγάλη ἐμπιστούντη τοῦ Δασοῦ. Ἐγειρε ἀνάγκην δύος ὅργανων καὶ ἔχει νὰ ὀμινθῇ πάντοτε ἐναντίον τῶν δημιεγερτῶν καὶ ὑπόφρεσι πολὺν ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος. Ο ἄγων αὐτὸς είνε μεγάλος ἀλλ' είνε ἀλληλῆς φιλοπατοῖα ἡ ἀπὸ τὴν ὑγιὰ Κοινὴν Γνώμην μποστήρως τοῦ ἐφ' ὅσον σκέπτεται καὶ ἐγγάγεται μὲ ὄφθιμοφρούνην διὰ τὸ καλὸν τῆς Χώρας. Αἱ ἐκλογαὶ τοῦ ἔδωσαν τελείαν τὴν πληροχειρουσίτητα καὶ τὸ στάδιον είνε ἀνοικτὸν διὰ τὴν ἐργασίαν.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ – ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ – ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΕΓΚΑΤΕΣΤΑΘΗ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸ Μόναχον
ὅπου ἐπὶ 13ετίαν διέμεινε, ὁ μαιευτὴ γυναικολό-
γος κ. Κωνστ. Λογοθετόπουλος.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, δημοσιεύομεν ὅλιγα περὶ τῶν σπουδῶν του· ἐν Μονάχῳ ὡς καὶ τῆς ἐπὶ δεκαετίαν ἐκεῖ ἐπιστημονικῆς του δράσεως.

Ο κ. Λογοθετόπουλος, ἀρ' οὗ ἀποπεράτωσε ἐν Μονάχῳ τὰς Πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδάς, προσελήφθη ἀμέσως ὡς ἑστερεούς βιοῃθός ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ Κλινικῇ. Ὁλίγα ἔτη κατόπιν ὡς σφόδρας καθηγητής τῆς Γυναικολογίας Ἐγγρεχεῖ, ἐκτιμῶν τὸν κ. Λογοθετόπουλον προσελαβεῖ αὐτὸν πρώτον ἐπιμελήτην ἐν τῇ Γυναικολογικῇ καὶ Μαιευτικῇ τοῦ Πανεπιστημίου Κλινικῆς. Ὡς τοιοῦτος ὁ κ. Λογοθετόπουλος, ἀνεπλήρωνε πολλάκις τὸν ἀπονοτιάζοντα καθηγητήν. Αἱ ἐπιστημονικαὶ δημοσιεύσεις καὶ ἀνακοινώσεις τοῦ νέου ἐπιστήμονος, πολλάκις ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικού κόσμου. Τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Λογοθετούπουλον ἐν Ἀθήναις, χαιρετίζουμεν μὲ ἀληθινὴν χαράν.

Ο κ. Παλαμᾶς ἔγραψε εἰς τὴν «Ἐστίαν» διὰ τὸν Βαλαωρίτην περιεκτικώτατα τὰ ἐπόμενα:

1) Ἡ ποιῆση τοῦ Βαλαωρίτη εἶναι ἡ πιὸ γερή ποὺ δόθηκε εἰς τὴν ὥρα τῆς νέας ἑλληνικῆς ψυχῆς νὰ χαροῦ-

2) Ἡ γλῶσσα τοῦ Βαλαρίτη εἶναι ἡ πλουσιώτερη γλῶσσα ποὺ εὐτύχησε ποιητής λυτρωμένος ἀπό τὸ λογιστατισμὸν νὰ χρηματοποιήσῃ γιὰ τὸ έργο του. «Οταν ἔγραψε δὲ Βαλαρίτης πρὸς τὴν γυναῖκα του, στά 1865: «Ἐβαλα στὸ νοῦ μου νὰ προσδόσσω εἰς τὴν δημιουργίην δὲλην αὐτῆς τὴν rusticā καὶ τὴν ἄρχαιων ὁραιότητα», ἔβλεπε καθαρὰ καὶ μαντικά, μέσα του.

3) Ὁ Βαλαωρίτης, λυρικὸς ποὺ εὔκολα πέφτει καὶ επεφτεῖ, ἔλεγειαικὸς ποὺ μπερδεύεται μέσα σὲ παράνοια καὶ μυσολόγια, εἶναι ὁ πρώτος ἄγνος, καὶ σὲ πολλὰ δυσγριθτοῦ, ἐπικὸς ποὺ δοξάζει τὴν νέα λογοτεχνία μας. Ἐθνογράφος τοῦ ἀρρενωποῦ καὶ τοῦ λεβέντικου, χωργάφος τοῦ σκληροῦ καὶ τοῦ τρομαχικοῦ, μαζὶ μετανευμένος καὶ μελετημένος ῥαιψιδός τῆς ἐθνικῆς στοριάς καὶ τῆς ἀλληγορίκης φύσης, δοσο καὶ ἕτα προεργάματα τού τεχνήτης δέ φτανουν κάποτε νότηρετησούνε στὴν ἐντέλεια τὴν φαντασία τοῦ ποιητῆ.

4) Ὁ Βαλαωρίτης, καὶ ἀπὸς ἀκόμα καὶ Ἰαιρὸς κάτοτε καὶ μὲ κάποιο χροῦμορ ποὺ ἔσφιγίζεσαι ὅταν τὸ ἄπαντας μέσα στὸ στιχὸ του, εἰνε ποιητῆς δημητρίδης, τοιητῆς μιστραλικός. Ποιητῆς πέρις ὡς πέρα, μεγάλος ποιητής. Μᾶ καὶ μαζὶ, καθώς συγχνὰ συγβιώνει (γιά λόγους ποὺ δὲν είνε τόπος ἐδῶ νὰ τοὺς ἀναπτύξει), δύσο είνε φημισμένο τὸ ὄνομά του, τόσο είνε κακογνώμιστο τὸ ἔργο του, δηλαδὴ κάτι τειρότερο ἀπὸ ἀγνώριστο. Και κακογνώμιστο ὅχι ἀπὸ τοὺς πολλούς, ποὺ οἴποτε καλά ἔρχονται, μᾶ, στὴν περίσταση τούτη, ἀπὸ τοὺς μετρημένους ἴσα-ἴσα πρωτοστάτες τῶν κύκλων μας τῶν καλλιτεχνικῶν.

5) Ἐλπίζω, γιαδ δική μου ευχαριστηση κι' ἀκόμα και γιά νά εξιλεωθώ ἀπό την ἀμάρτια κάποιους ἐνθουσιαστικού, μά δισταχτικού και πωτάπειρους ἄρρενας μου κια τὸν ποιητή, γραμμένους ἑδῶ και είκοσι χρόνια, ἐλπίζω νά δείξω στη δοκιμή μιᾶς μελέτης που ἔτοιμαζώ ὀπάνουν στὸ ἔργο και στη ζωὴ τοῦ Βαλαωρίτη— δυνδ ἄρμονικά ταιριάσματα —, μέ τη βιόηθεα τῆς κριτικῆς ἀνόλυσης, μεθοδικά κάπως και, σά νά ποιημε, τελειωτικά (ἄν και τέτοια θέματα ποτὲ δὲν παίρουν τέλος), τὸ μηχανισμό τῆς Βαλαωρίτικης τέχνης και τὸ μεγαλεῖο της.

6.) Ἐννοεῖται πώς δχι Σολωμούς καὶ Βαλαωρίτηδες, μά καὶ δλους τοῦ κόσμου τοὺς Ὀμηρούς καὶ τοὺς Σαικέπαντος νά ἀποχύνουσας, πάλι δὲ θά ἦταν ἀρκετοί νά ἔξαπτλήσουσαν καὶ νά κατασθήσουν περιττή τὴν ἀνάγκη πον κάθε λίγο καὶ λιγαῖ αἰσθάνεται ἡ ψυχή καὶ τοῦ πατεινότερου, καὶ μέσα σὲ δλους αὐτοὺς καὶ ὑστερὸν ἀπ' δλους αὐτούς, νά πῃ κ' ἐκεὶ η τὸ λόγο της, νά τραγουδῆσῃ τὸ τραγούδι της. Μά για νάφριση κάποιο σημάδι ἀ λόγος αὐτός καὶ για νά λογαριαστῇ τὸ τραγούδι ἐκεῖνο, πρέπει, βέβαια, νά διαφέρουν κάπως, εἴτε μὲ τὴ σκέψη τους, εἴτε μὲ τὴν τέχνη τους, ἀπό τὰ προτίτερα.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὰ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ, ἀντὶ τῶν δύο τευχῶν τῆς 15
καὶ 31 Δεκεμβρίου, θά ἐκδοθοῦν, ὡς συνήθως,
τὴν 20 Δεκεμβρίου εἰς διπλοῦν τευχὸς ΧΡΙΣΤΟΥ-
ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΝ, μὲ ποικιλωτάτην ὅλην καὶ πλον-
σιώτατα εἰνοιοραφμένον.

‘Ο φίλος συνεργάτης μας κ. Μαργνός Σιγουρός προήχθη εἰς γραμματέα τοῦ Γενικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης.

Κατὰ τὸν θύνατον τοῦ Τολστοῦ οἱ φοιτηταὶ τῆς Φιλοσόφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου μας παρεκάλεσαν τὸν καθηγητήν των νά τοὺς διμήνιον διὰ τὸ ἔργον τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε: νά μὴν ἀνοηταῖνουν.

⁷ Ἀλλοτε ὁ καθηγητὴς εἶπε : ἐπ’ ἔσχάτων ἀνεφάνησαν δύο νέα φυλοσοφικὰ συστήματα ὃν εἰσηγητῆς ἔγενετο δὸς Νίτιος (Νίτσε) καὶ δὸς Χαρτμανὸς (Χάροτμαν). Πλὴν περὶ τούτων ἀποφένυγομεν νὰ κάμψωμεν διεξοδιών λόγον διότι ἀμφοτέρων τὰ συστήματα ταῦτα δικαίως κατεκρίθησαν.

Αύτα μᾶς ἐνθυμίζουν μερικά ἀκόμη ὅξια νὰ γραφοῦν. Εἰς διδακτορικάς ἔξετάσεις: Ἐπεμβαίνει ὁ κ. Μ. «Ἐμένα ὁ Νίτσε μοῦ φαίνεται ἔνας γελοῖος». Καὶ ὁ ἔξετάς των καθηγητῆς. «Καὶ πράγματι τοιούτο συμβαίνει».

Ο κ. Β. ἔχει ἀναλάβει νὰ μεταφράσῃ διὰ τὴν Βιβλιοθήκην Μαραστῆ ἔογον ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ *Μόδα εἰς τὴν Ρώμην*. Μετὰ τὴν πατένθεση τὴν ἐντολὴν διότι πουσθενά δὲν εὑρῆκε ὅτι ὁ συρμὸς ἀποδίδει τὴν γαλλικὴν λέξιν *mode*.

Εἰς ἔξετάσεις διδακτορικάς:

- Ποὺδς εἶναι ἀνώτερος ἴστορικός, ὁ Πολύβιος ἢ ὁ Θουκυδίδης.
- Ὁ Θουκυδίδης.
- Πίστεψε παιδί μου, ὅχι ὅτι εἶναι πατριώτης μου, ἀλλ' εἶναι ὁ Πολύβιος διότι ἔγραψε καθολικὴν ἴστοριαν.

Καὶ αὐτό, κατακλείς:

Καθηγητῆς: «Ἄγαρικατήσουν οἱ μαλλιαροί, ἔγῳ θὰ παρατηθῶ καὶ ἀπὸ ἄνθρωπος».

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ο Βασιλῆς Ανήλιαγος Ιωάννου Πολέμη, δραματικὴ παράδοσις εἰς πράξεις 3. Ἀθῆναι 1910. Τυπογρ. «Εστία» Μάισνερ καὶ Καργαδόνη δρ. 2.

Βάνχατ Εὐρωπίδου, μετάφρ. Κ. Βάρναλη. Ἀθῆναι. Βιβλιοθήκη Φέξη ἀρχ. ἐλλ. συγγραφέων, δρ. 1.50.

Ιφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις Εὐρωπίδου, μετάφρ. Ν. Κυπαρίσση. Ἀθῆναι. Βιβλιοθήκη Φέξη ἀρχ. ἐλλ. συγγραφέων, δρ. 1.50.

Μήδεια Εὐρωπίδου, μετάφρ. Ἀγγέλου Τανάγρα. Ἀθῆναι. Βιβλιοθήκη Φέξη ἀρχ. ἐλλ. συγγραφέων, δραχμάς 1.50.

Ἀλκηστὶς Εὐρωπίδου, μετάφρ. Γ. Τσοκαπούλου. Ἀθῆναι. Βιβλιοθήκη Φέξη ἀρχ. ἐλλ. συγγραφέων, δραχμάς 1.50.

Πελοποννησιακὸς Πόλεμος Θουκυδίδου, μετάφρ. Ιωάν. Ζερβοῦ, τεῦχος Β', βιβλίον 3ον καὶ 4ον. Ἀθῆναι. Βιβλιοθήκη Φέξη ἀρχ. ἐλλ. συγγραφέων δραχ. 2.50.

Δυσιστράτη Ἀριστοφάνους, παράφρασις Πολυβίου Τ. Δημητρακοπούλου. Ἀθῆναι. Βιβλιοθήκη Φέξη ἀρχ. ἐλλ. συγγραφέων δρ. 2.

Ἐκκλησιάζουσαι Ἀριστοφάνους, παράφρασις Πολυβίου Τ. Δημητρακοπούλου. Ἀθῆναι. Βιβλιοθήκη Φέξη, ἀρχ. ἐλλ. συγγραφέων δρ. 2.

Βρυκολάκων Συμπόσιον Βασιλείου Α. Ἡλιοπούλου. Ἀθῆναι. Τυπ. Α. Β. Πάσχα δρ. 2.

Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης, Δ. Παχτίκου, ἵτοι στοιχειώδεις ὀδικαὶ γνώσεις μετὰ μονοφώνων, διφώνων, τριφώνων καὶ τετραφώνων χορωκῶν ἀσμάτων πρὸς χοῆσιν τῶν ἐλλ. ἐκπαιδευτηρίων. Τεῦχος Β'. Κωνσταντινούπολις 1910. Ἄδ. Γεράρδαι γρόσια 8.

·*Ἀθηνᾶ*, περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Εταιρείας τεῦχος 3ον καὶ 4ον. Ἀθῆναι τυπ. Π. Δ. Σακελλαρίου.

Tὰ χημικὰ λιπάσματα, P. Δημητριάδου. Ἀθῆναι 1910 ἔκδ. Συλλόγου Ωφελίμων βιβλίων, δρ. ο.δο.

L'Ioubliée Hélène de Zuylen de Nyevelt. Paris E. Sansot Co fr. 5.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

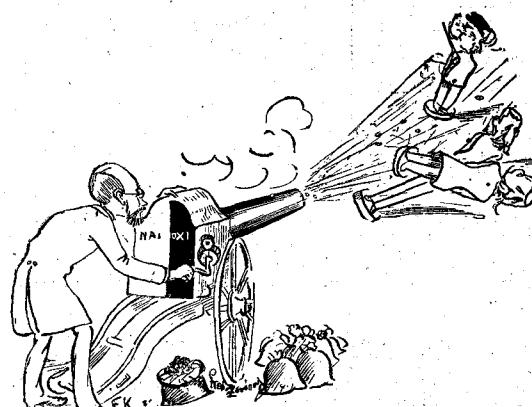
Κύριον Μῆτσον Δ.—Ἀποροῦμεν μὰ τὴν ἀλήθεια πῶς, ἔπειτα ἀπὸ τὰς χυδαίας φράσεις σας διὰ τὰ «Παναθήναια» κατεδέχεσθε νὰ στέλλετε στίχους πρὸς δημοσίευσιν.

ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ γ' ὁρίζει πολὺ γλήγορα τὸ τύπωμα τῶν ἔργων τοῦ Σπήλιου Πασαριάνη, παρακαλοῦνται θερμά, δοῖ εἴνης, νὰ κατέχουν κειρόγραφά του ἀνέκδοτα, νὰ ἐνδιαφερθοῦν καὶ τὸ προστέλλον συστημένα πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν ποιητὸν κ. Κωστ. Πασαριάνην εἰς Ζάκυνθον.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Δρόμος μετ' ἐμποδίων ἀπὸ Λαρίσσης εἰς Ἀθῆνας—«Πατερὶς»

Ὦβις συστήματος 28ης Νοεμβρίου — «Εστία»